

Nuotinluku- ja kirjoitustaidon kehittäminen

Merikanto-opistossa toteutettu kysely ja empiirinen koe

Suvi Jykelä

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2019

Musiikin ylempi tutkinto-ohjelma
Musiikkipedagogi (ylempi AMK)

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin ylempi tutkinto-ohjelma
Musiikkipedagogi (ylempi AMK)

JYKELÄ, SUVI:

Nuotinluku- ja kirjoitustaidon kehittäminen
Merikanto-opistossa toteutettu kysely ja empiirinen koe

Opinnäytetyö 73 sivua, joista liitteitä 15 sivua
Marraskuu 2019

Musiikin perusteiden opettajan työssä huomaa, että monilla oppilailla on hankaluuksia nuotinluku- ja kirjoitustaidossa. Tämä varmasti vaikeuttaa myös oppilaiden soitossa edistymistä, vaikka monet pystyvätkin kehittymään muiden taitojensa, kuten korvakuulolta soittamisen, imitoinnin tai sorninumeroista soittamisen avulla. Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää musiikkiopiston soitonopettajien ja oppilaiden käsityksiä nuotinluku- ja kirjoitustaidosta. Tavoitteena oli löytää keinoja oppilaiden nuotinluku- ja kirjoitustaidon kehittämiseen sekä lisätä tietoisuutta asiasta. Tässä tapaustutkimuksessa toteutettiin Merikanto-opistossa kysely soitonopettajille ja empiirinen koe oppilasryhmien kanssa. Oppilaat harrastivat musiikkiopistossa 3.–8. vuotta ja olivat 12–17-vuotiaita.

Kaikki oppilaat pitivät nuotinlukutaitoa tärkeänä soittaessa. Puolet soitonopettajista olivat sitä mieltä, että suurimmalla osalla oppilaista on riittävä nuotinlukutaito harjoitettaviin kappaleisiin. Oppilaista yli kolme neljäsosaa piti omaa nuotinlukutaitoaan riittävänä. Oppilaiden tekemien lähtötasotestien perusteella kehitettävää löytyi kuitenkin juurisävelten nimien opettelusta alkaen. Lopputesti osoitti, että oppilaat kehittyivät paljon kolmen oppitunnin aikana. Oppilaat pitivät musiikin hahmotusaineita tärkeänä nuotinluku- ja kirjoitustaidon oppimisen kannalta.

Oppilaiden musiikin luku- ja kirjoitustaidon kehittämiseksi on tarvetta. Oppilaat ovat motivoituneita taitojensa kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Musiikin hahmotuksen opiskelu itsenäisenä aineena koetaan tarpeelliseksi. Musiikin hahmotusaineiden opettajien täytyy oppia ymmärtämään paremmin oppilaiden nuotinluku- ja kirjoitustaidon oppimisen haastavuudet. Oppilaille täytyy antaa asioiden sisäistämiseen tarpeeksi harjoituksia ja riittävästi aikaa ennen vaikeampiin sisältöihin siirtymistä. Opettajien täytyy käyttää opetuksessaan oppilaiden ymmärtämää käsittekieltä. On myös tärkeää, että musiikin hahmotusaineiden opettajat ja instrumenttiopettajat puhuvat käsitteistä samoilla nimillä. Hahmotusaineiden opettajien ja instrumenttiopettajien yhteistyön lisääminen on tarpeellista. Nuotinluku- ja kirjoitustaidon oppiminen on tärkeää, jotta oppilas voi musiikkiopisto-opintojen jälkeen jatkaa harrastusta itsenäisesti tai hakeutua jatko-opintoihin.

Asiasanat: nuotinluku, nuottikirjoitus, musiikinteoria, musiikin harrastaminen, Merikanto-opisto

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Music

JYKELÄ, SUVI:
Developing Abilities to Read and Write Notation
Survey and Empirical Study in Merikanto-opisto Music Institute

Bachelor's thesis 73 pages, appendices 15 pages
November 2019

The objective of this study was to gather information about instrument teachers' opinions on students' ability to read and write notation and students' opinions about their own abilities in a Finnish music institute. The purpose of this thesis was to share information on the subject and develop students' abilities to read and write notation.

The research method used was case study. The data were collected from the instrument teachers and students of Merikanto-opisto music institute. The students were 12–17 years old and had been studying music from three to eight years. All students considered music literacy important. Every other instrument teacher stated that most of the students have good level of music literacy. Most students believed that their ability to read and write music is good enough. However, the results of the empirical part of the study suggest that there were plenty of things to develop. In the three lessons given in connection to the final test the students did, their development was great. The students perceived music theory as an important part of learning.

The findings indicate that there is a need to develop students' abilities to read and write notation. Students are motivated to develop and maintain their abilities. Studying music theory is considered necessary. Music theory teachers need to understand the challenges of learning to read and write notation. Students need to be given enough practice and time before moving on to more difficult subjects. Teachers need to use language that students understand. It is also important that music theory teachers and instrument teachers use similar music terminology. Learning to read and write notation is important so that students can play music independently or apply for professional studies later.

Key words: music reading, notation, music theory, music as a hobby, Merikanto-opisto

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	MUSIIKIN LUKU- JA KIRJOITUSTAITO	7
	2.1 Notaatio.....	7
	2.2 Musiikin luku- ja kirjoitustaidon haastavuudet	9
	2.2.1 Soiva sävelkorkeus.....	11
	2.2.2 Sävelten nimet.....	13
	2.2.3 Symbolit.....	14
	2.2.4 Rythmi	16
	2.2.5 Motivaatio	17
	2.2.6 Asenne	20
3	MERIKANTO-OPISTO.....	22
	3.1 Opiston esittely.....	22
	3.2 Musiikin hahmotusopinnot.....	23
	3.3 Musiikkiopisto osana tutkimusta.....	25
4	KYSELY INSTRUMENTTIOPETTAJILLE	26
	4.1 Kyselyn toteutus.....	26
	4.2 Taustatiedot	26
	4.3 Avoimet kysymykset.....	29
	4.3.1 Oppilaiden nuotinlukutaito	29
	4.3.2 Nuottien käsittely instrumenttitunneilla	30
	4.3.3 Nuotinlukutaidon kartuttaminen	31
	4.3.4 Säveltasoista puhuminen	32
	4.3.5 Korvakuulolta soittaminen	33
	4.3.6 Prima vista ja ulkoa oppiminen.....	34
	4.3.7 Mupe-tuntien merkitys nuotinlukutaitoon	35
	4.3.8 Muita huomioita tai kommentteja	36
5	EMPIIRINEN KOE	37
	5.1 Tutkimuksen toteutus.....	37
	5.2 Taustatiedot	38
	5.3 Kehittyminen	43
	5.4 Palaute.....	48
6	POHDINTA	50
	LÄHTEET.....	56
	LIITTEET	59
	Liite 1. Kysely instrumenttiopettajille	59
	Liite 2. Tiedote tutkimuksesta oppilaiden kotiin	64

Liite 3. Suostumus- ja taustatietolomake	65
Liite 4. Lähtötasotesti	66
Liite 5. Harjoitukset	68
Liite 6. Palautelomake.....	71
Liite 7. Lopputesti.....	72

1 JOHDANTO

Musiikin hahmotusaineiden opiskelua pidetään usein haastavana. Opiskelu on tasolta toiselle etenevää ja uutta on hankala oppia, mikäli edellistä asiaa ei ole sisäistänyt kunnolla. Ongelmien syy on usein puutteelliseksi jääneessä nuotinluku- ja kirjoitustaidossa. Suuri osa oppimisvaikeuksista on ratkaistavissa, jos opetuksessa kiinnitetään enemmän huomiota oppilaiden nuotinluku- ja kirjoitustaidon kehittämiseen.

Soittotunneilla nuotinluku- ja kirjoitustaidon vaikeudet eivät välttämättä näy kovin selkeästi, koska oppilas saattaa edetä pitkälle soitossa muiden taitojensa avulla. Musiikin hahmotusaineiden opiskelussa käy helpommin ilmi, mikäli oppilaan on hankala lukea ja kirjoittaa nuotteja. Silloin myös muiden teoreettisten asioiden oppiminen on vaikeaa. Mikäli oppilas ei koe tarvitsevansa nuotinlukutaitoa soittaessaan, hahmotusaineiden opiskelu tuntuu helposti tarpeettomalta.

Sujuva nuotinlukutaito on yksi tärkeistä asioista, johon musiikkiopiston opetus tähtää. Se on edellytys elinikäiseen ja itsenäiseen musiikin harrastamiseen sekä mahdollisuuteen hakeutua ammattiopintoihin. Opettajien tulisi rakentaa yhteistyöllä tämä tarvittava pohja oppilaiden harrastukselle.

Opinnäytetyölle on asetettu seuraavia tutkimuskysymyksiä: Onko oppilaiden nuotinlukutaito riittävä? Mitkä seikat vaikuttavat oppilaiden nuotinlukutaitoon? Ovatko korvakuulolta soittajat heikompia nuotinlukijoita? Miten oppilaiden nuotinluku- ja kirjoitustaitoa voisi parantaa? Miten oppilaita voisi motivoida sujuvampaan nuotinlukuun? Opinnäytetyö sisältää Merikanto-opiston opettajille keväällä 2019 tehdyn kyselyn oppilaiden nuotinlukutaidosta ja syksyllä 2019 toteutetun empiirisen kokeen oppilasryhmien kanssa.

2 MUSIIKIN LUKU- JA KIRJOITUSTAITO

2.1 Notatio

Ennen notaation kehittämistä sävelmistön ulkoa oppiminen kesti kymmenenkin vuotta. Laulutyylin standardointi vaati notaation kehittymistä. Aluksi laulaminen perustui kuoronjohtajan käsimerkkeihin eli keironomiaan ja niitä alettiin merkitä 800-luvun puolivälissä erilaisilla merkeillä. Kehitys jatkui 900-luvulla ensin kirjain- ja tavunotaatioon ja sitten neuminotaatioon, jossa merkit tekstin yllä kertoivat nuottien määrän tavua kohti ja sävelkulun suunnan. Myöhemmin otettiin käyttöön viiva, jonka avulla voitiin merkitä sävelkorkeuksia tarkemmin. Vuosisadan loppupuolella alettiin rivin loppuun merkitä custos eli seuraavan rivin aloitussävel. (Murtomäki 2016.)

Ajan mittaan tarvittiin toinenkin viiva. Punaista väriä käytettiin f-sävelen merkiksi ja keltaista väriä c-sävelen merkiksi 1000-luvun alussa. Vuosisadan lopussa lisättiin kaksi mustaa viivaa. Neliö- eli koraalinuottikirjoitus vakiintui 1200-luvulla. Sen avulla sävelkulkua pystyttiin merkitsemään tarkemmin. Neljälle viivalle alettiin merkitä avain osoittamaan korkeutta, pistettä pidentämään kestoa, tilapäistä alennusmerkkiä, taukoja sekä säerajoja pystyviivoin. Notaatiossa oli kuitenkin runsaasti eroavaisuuksia eri paikoissa. (Murtomäki 2016.) Viides viiva lisättiin nuottiviivastoon 1200-luvulla. Nuottien pituuksia alettiin merkitä tarkemmin ja 1300-luvulla keksittiin tahtijako. Valkoiset nuotinpäät tulivat käyttöön 1400-luvulla. Nuotteja alettiin myös painaa kirjapainotaidon kehittyttyä. Kulmikkaat koraalinuotit muuttuivat soikion muotoisiksi barokin aikana. (Hildén n. d.)

Melodioiden tarkka tallentaminen ja esittäminen yhä uudelleen mahdollistui 1600-luvun lopulla vakiintuneen notaatiojärjestelmän avulla. Siinä sävelet ja tauot merkittiin nykyiseen tapansa. Nuottiin alettiin merkitä myös tahtiosoitus sekä tahti- viivat. Merkintätapojen puutteellisuuden vuoksi muusikon rooli on kuitenkin ollut erittäin suuri esitettävän teoksen kannalta. Uusien musiikkilajien kehittyminen alkoi edellyttää esitystapojen merkitsemistä nuottiin. (Paraczký 2009, 24–25, 27.) Judit Löblinin (1982, 6) mukaan 1700-luvun loppuun mennessä notaatiossa oli

näkyvässä dynamiikkamerkinnet, tarkat korukuviot, fraseeraukseen ja artikulaatioon liittyvät merkinnät sekä italiankieliset esittämiseen ja tempoon liittyvät termit (Paraczký 2009, 25).

Löblinin (1982, 7) mukaan notaatio on kehittynyt samoin periaattein, kuin latinan kirjoittamisen lainalaisuudet, mutta notaatio on saavuttanut nykymuotonsa vasta 1100 vuotta myöhemmin (Paraczký 2009, 25). Notaation kehittyminen nykymuotoonsa on todella merkittävää, sillä se mahdollistaa säveltäjien musiikillisten ajatusten tallentamisen. Nuottikuva puolestaan toimii muusikoille tärkeänä lähtökohdana lähestyä teosta. (Paraczký 2009, 26.)

Kurt Stone on tehnyt notaation ohjekirjan *Music Notation in the Twentieth Century* (1980), joka esittelee lukuisia notaatiotapoja. Se perustuu vuonna 1974 Belgiassa järjestettyyn uuden musiikin notaation konferenssiin, jossa 80 musiikin ammattilaista 17 eri maasta tutkivat ja keskustelivat notaatiotavoista lähes 400 musiikilliselle ilmiölle. (Stone 1980, xiii.) Elaine Gouldin teos *Behind Bars* (2011) on nuotinnuksen tietokirja, joka esittelee notaation säännöt perusteellisesti 1500 esimerkin kera. Gould kertoo, että nykyään monet uskovat, että laadultaan parhaat nuotit tehdään tietokoneella. Tämän vuoksi nuotinkirjoitustaitoa harjoitetaan käsin yhä vähemmän. Hän kuitenkin painottaa, että persoonallinen käsin kirjoitettu nuotti kertoo paljon enemmän musiikista, kuin tietokoneella tehty nuotinnus. (Gould 2011, xi.)

Notaatiojärjestelmän tunteminen ja merkintöjen mahdollisimman nopea tunnistaminen ovat edellytyksiä sujuvalle nuotinlukutaidolle (Pokki 2016, 46). Notaatiojärjestelmä on kehittynyt nimenomaan länsimaisen taidemusiikin tarpeisiin sopivaksi. Siinä teos esitetään usein tarkasti niin kuin se on kirjoitettu. Muissa tyyliissä nuottikuvan ja soivan välillä voi olla suuriakin eroja, koska nuottikuvan sovellettavuutta pidetään oletusarvona. Kaikille tyyliä ei löydy luontevia kirjoitustyyliä ollenkaan. (Salakka 2013, 117.)

2.2 Musiikin luku- ja kirjoitustaidon haastavuudet

Säveltäjä Zoltán Kodály on todennut musiikin luku- ja kirjoitustaidosta näin: ”Yhtä vähäiseksi kuin yleinen kulttuuri jäisi ilman luku- ja kirjoitustaitoa, yhtä vähäiseksi jää musiikkikulttuuri ilman kansojen syviin riveihin levitettyä musiikin luku- ja kirjoitustaitoa” (Hakkarainen & Hyytiäinen-Kesävuori 1994, 5). Nuotinlukutaitoa pidetään tärkeänä, vaikka siitä ei ole tehty paljon tutkimuksia. Ammattilaisten nuotinlukutaitoa on tutkittu enemmän kuin lasten. Nuotinlukutaito hankitaan kuitenkin usein lapsuudessa. Kehitystaso liittyy läheisesti nuotinlukutaidon oppimiseen. (Gudmundsdottir 2010, 1.)

Kaikenikäisillä uuden oppimisesta nauttiminen ja harrastuksen tuoma ilo ovat tärkeitä. Ne auttavat sitoutumaan harrastukseen. (Hansen, Bernstorff & Stuber 2014, luku 2.) Nuotinlukutaidon kannalta musiikkiharrastukseen sitoutumisella on huomattu olevan positiivinen vaikutus (Gordon, Fehd & McCandliss 2015, 1). Filosofian tohtori Helga Gudmundsdottir (2010, 5) toteaa, että ei ole mielenkiintoista miettiä, miksi jotkut oppivat nuotinluvun nopeasti, vaan kuinka kaikkia muita voitaisiin johtaa tähän päämäärään. Nuotinlukutaidon kehittyminen on monimutkaista ja on olemassa monia tekijöitä, jotka voivat vaikeuttaa tai pysäyttää sen kehittymisen sujuvaksi. Nuotinlukutaito on myös erittäin erikoistunut taito, joka on opeteltava huolellisesti ja hallittava hyvin. (Gudmundsdottir 2010, 6.)

Musiikin luku- ja kirjoitustaidon oppimisvaikeudet ovat tavallisempia, kuin ajatellaan. Nuotinlukutaito vaatii useita samanaikaisia prosesseja. Mielen sisäisten asioiden lisäksi siihen vaikuttavat visuaaliset ja motoriset taidot. Nuotinlukutaidon opetusstrategioiden parantamiseksi on välttämätöntä ymmärtää kaikki asiat, jotka siihen vaikuttavat. (Gudmundsdottir 2010, 3, 10–11.) Musiikin maisteri Kaisu Asikaisen (2005, 33) mukaan musiikin hahmotusaineiden opettajat eivät vaikuta ymmärtävän, kuinka haastavaa oppilaille on nuotinlukutaidon oppiminen ja opetuksessa käytetään tiedostamatta liian vaikeaa käsittekieltä.

Musiikki muistuttaa matematiikkaa, koska molemmissa peruskäsitteet on oltava hallinnassa, jotta ylempiä käsitteitä on mahdollista ymmärtää. Niin musiikissa kuin matematiikassakin peruskäsitteen ymmärtämiseen vaikuttavat ydinsisältö,

verbaalinen muoto sekä symboli. Musiikin peruskäsitteitä ovat esimerkiksi säveltasot, joiden ymmärtämisessä ydinsisältö on soiva sävelkorkeus, verbaalinen muoto on nuotin puhuttu ja kirjoitettu nimi sekä symboli on nuotti viivastolla. (Asikainen 2005, 7–9.) Myös musiikilliset ja kielelliset kyvyt ovat yhteydessä toisiinsa (Karma 2002, 1). Sekä musiikissa että kielessä lukutaidon ajatellaan kehittyvän erilaisten harjoitusten avulla (Hansen, Bernstorff & Stuber 2014, luku 2). Harjoittelemisen parantaa nuotinlukutaidon kehitystä, koska harjoitus muuttaa aivoissa mekanismeja, jotka tukevat musiikillista ja kielellistä kehitystä (Gordon, Fehd & McCandliss 2015, 1). Musiikin historiallisesta näkökulmasta musiikkia on pidetty keskiajalla matemaattisena aineena, koska sen hallinta ja laadinta edellytti lähinnä numeraalista taitoa. Renessanssin aikana laulujen teksti tuli tärkeämmäksi ja musiikkia alettiin pitää myös kielellisenä aineena. (Murtomäki 2016.)

Musiikin hahmotusopinnoissa tulee ongelmia, mikäli oppilaalla on vaikeuksia hahmottaa soivaa sävelkorkeutta, nuotin nimeä ja nuottikirjoitusta sekä yhdistää niitä kokonaisuudeksi. Esimerkiksi useimmille ihmisille on mahdotonta nimetä sävelkorkeus kuullun perusteella tai laulaa säveliä nuotista, sillä se vaatisi absoluuttista sävelkorvaa, mutta vertailukohdaksi nimetty soiva sävel auttaa selviämään tehtävästä. Tässä vertaamisessa tarvitaan kuitenkin sävelten nimien sekä soivan asteikon hallintaa, jotta ne voi suhteuttaa toisiinsa. Myös sävelkorkeussymbolin nimeäminen sävelnimellä on luultua haastavampaa. Pelkkä sävelnimen tunnistaminen ei kerro soivaa korkeutta, vaan myös oktaavialan tietäminen on tärkeää. Sävelkorkeussymbolien todellinen hallinta tarkoittaa sitä, että kyetään nimeämään sävel miltä tahansa nuottiavaimelta. Oppilailla on monesti myös taipumuksia oikaista esimerkiksi melodian kirjoittamisessa tai nuoteista laulamissa ajattelematta sävelten nimiä lainkaan. (Asikainen 2005, 23, 29–30.)

Myös soittotunneilla uuden kappaleen opettelu tapahtuu lähes poikkeuksetta nuottikuvasta. Sen syvälinen ymmärtäminen vaatii soivan sävelkorkeuden, nuotin nimen ja nuottikirjoituksen tuntemusta. Kokonaisintegraatiota ei useinkaan synny. Sävelnimiä käytetään tietoisesti soittotunneilla ainoastaan tarvittaessa. Oppilas käyttää usein nuotinlukutaidon sijasta toisenlaisia strategioita. (Asikainen 2005, 30.) Nuotinlukutaito ja esiintymiskyky eivät kehity samaan aikaan, joten oppilaalla voi olla niiden välillä suurikin ero (Gudmundsdottir 2010, 4).

Nuoteista soittamiselle ehtona on lähes ainoastaan se, että oppilas pystyy löytämään oikean otteen soittimesta. Jos soittajan kädellä on soittaessa melko pysyvä asema ja kutakin sävelkorkeussymbolia vastaa tietty ote soittimesta, hän alkaa ajattelemaan sävelkorkeussymbolit sormituksina nuottien nimien sijaan. Tämän-tyyppinen nuotinlukutaito toimii vain soittotunneilla. Oppilaan sävelnimien tunteminen jää tällöin ainoastaan luettelon varaan ja nuotinlukutaidon kehittyminen voi viedä vuosia aikaa. Tällöin oppilas ei myöskään opi hahmottamaan sävelten etäisyyksiä toisistaan, mikä olisi välttämättömyys sujuvalle nuotinlukutaidolle. Oppilas ei myöskään harjaannu käyttämään korvaansa aktiivisesti ja sisäinen kuulo ei kehity. Mikäli kädellä ei ole pysyvää paikkaa otejärjestelmässä, niin opettajan täytyy käyttää opetuksessaan sävelten nimiä. Tällöin oppilas oppii yhdistämään sävelten nimet otteisiin ja otteista tulee ainoastaan sävelten esitystapa. Mikäli oppilaalla on sujuva nuotinlukutaito yhdellä avaimella, hänen on helppo siirtää se tarvittaessa myös vieraalle nuottiavaimelle. (Asikainen 2005, 30–32.)

Ongelmien ydin on usein siinä, että oppimisympäristöt eivät tue toisiaan. Esimerkiksi instrumenttiopettajan ja hahmotusaineiden opettajan käyttämät käsitteet poikkeavat toisistaan. (Asikainen 2005, 33.) Musiikkipedagogi (ylempi AMK) Katja Aminoff (2017, 27) huomasi tutkimuksessaan, että joidenkin instrumenttiopettajien asenne musiikin teoreettisia asioita kohtaan on hyvin kielteinen ja heidän mielestään esimerkiksi nuottien nimien opettaminen on ainoastaan hahmotusaineiden opettajan tehtävä. Nuotinlukutaitoa ei pysty oppimaan ilman päämäärätietoista opetusta (Asikainen 2005, 33).

2.2.1 Soiva sävelkorkeus

Ihminen pystyy aistimaan säveliä, joiden taajuus on 20–20 000 hertsiä. Kuuloalueeseen vaikuttavat kuulijan ikä ja kuunnellun äänen voimakkuus. Todella matalia alle 20 hertsin ääniä korva ei kuule, mutta energian voi tuntea. Samoin 10 000–20 000 hertsin erittäin korkeat äänet, jotka koetaan usein tilan tuntuna. Ihmisen kuuloalue on laajuudeltaan 10 oktaavia. (Ruippo: Bändikamat 2010.) Sävelta-soina kuuloalueen alarajalla on E_2 , joka on 19,45 hertsiä ja ylärajalla on e_7 , joka on 19 912 hertsiä (Sibelius-Akatemia: Akustiikan perusteet 2009).

Soivan sävelkorkeuden hallinnassa opitaan ensin erotteleman erilaisia äänenkorkeuksia. Asteikon rakenteen sisäistäminen on tärkeää, jotta voi oppia hahmottamaan sävelkulkuja. Soivan asteikon hallinta on haastavampaa oppia kuin matemaattisen lukumääräjonon hallinta. Kuusivuotiaat ovat orientoitumassa tonaalisuuteen ja seitsemänvuotiaat usein alkavat hahmottamaan asteikkoa alustavasti. Haastavuudesta kertoo se, että musiikkia opiskelevilla lapsillakin soivan asteikon hallinnan kehittyminen vie paljon aikaa. Täydellisestä asteikkojonojen hallinnasta voidaan puhua vasta sitten, kun ihminen hallitsee jokaiselta säveleltä lähtevät asteikot ja ymmärtää niiden suhteet. Tämä ei ole edes kaikkien ihmisten saavutettavissa. (Asikainen 2005, 20–21, 26.)

Soivan sävelkorkeuden hallinta ilmenee siinä, että puhutaan hyvästä sävelkorvasta. Relatiivinen sävelkorva tarkoittaa kykyä luokitella äänenkorkeudet tonaalisen säveljärjestelmän mukaan. Henkilö muistaa melodioita helposti ja osaa verata säveliä toisiinsa. Absoluuttisen sävelkorvan omaava henkilö pystyy nimeämään sävelet kuulemansa perusteella. Ominaisuus on hyvin harvinainen ja on vain noin yhdellä 10 000 ihmisestä. Sitä voidaan pitää tärkeänä ominaisuutena muusikolla, mutta joissain tilanteissa absoluuttisten sävelkorkeuksien kuuleminen voi olla turhauttavaa. Voitaisiin puhua lisäksi sävelkorkeusmuistista, sillä ihminen voi oppia muistamaan sävelien kuulokuvan, esimerkiksi jousisoittaja instrumenttinsa vapaat kielet. (Ahonen 2004, 122–123.)

Sävelkorva vaikuttaa korvakuulolta oppimiseen. Musiikin tohtori Annu Tuovilan (2003) tutkimuksen mukaan lapset soittavat kuulonvaraisesti sellaista musiikkia, jota he kuuntelevat tai laulavat. Soittotunneilla kuulonvaraista hahmottamista käytetään enemmän poikien kuin tyttöjen kanssa. Nuotinlukua kokeillaan omaehtoisesti usein vasta neljäntenä musiikkiopistovuotena ja monet pojat eivät vielä silloinkaan harjoittele kotona nuoteista. Nuoteista soittaminen oli tutkimuksen mukaan monien lasten mielestä tylsää tai vaikeaa. Kuitenkin yksikään nuoteista soitettava lapsi ei lopettanut harrastustaan, kun taas nuotinluvussa epäonnistuneet lopettivat usein opintonsa. (Tuovila 2003, 133–135.)

Korvakuulolta soittamiseen liittyy myös sisäinen kuulo eli kyky kuvitella erilaisia sävelkulkuja (Asikainen 2005, 21). Musiikin perusteiden yksi tärkeimmistä tavoit-

teista on harjoittaa oppilaan kuulonvaraista hahmotusta, jotta kehittyisi taito kokea nuottikuva soivana musiikkina (Ilomäki & Holkkola 2013, 212). Musiikin tohtori Lotta Ilomäen (2013, 62) mukaan sisäisen kuulon sijaan olisi hyvä puhua soivasta ajattelusta, sillä se kattaa mielen sisäisten asioiden lisäksi musiikin hahmottamisen kehollisuuden, moniaistillisuuden ja kulttuurisuuden.

Musiikin maisteri Teppo Salakan (2013) mukaan suomenkielessä puhuttava ulkoa oppiminen on harhaanjohtava termi ja hänen mielestään englanninkielestä tuleva ilmaus on parempi, joka on sydämestä soittaminen. Tämän tulisi olla osana musisoimista alusta alkaen. Nuoteista soittaessa ihmisen näköaisti on yleensä niin vahva, että kuunteleminen helposti unohtuu. Myös motoriikan seuraaminen onnistuu paremmin ilman nuotteja. Soittaminen ilman nuotteja aiheuttaa kuitenkin monille enemmän virheitä ja saattaa aiheuttaa joillekin turvattomuutta sekä ahdistusta. Se on harjoiteltavissa oleva taito, mutta sidoksissa vahvasti musiikkilajiin ja yksilöön. Nuotiton musisoiminen antaa tukea myös nuottien lukemiseen. (Salakka 2013, 114–116, 119, 121.)

2.2.2 Sävelten nimet

Sävelten nimet tulevat aakkosista. Angloamerikkalaisessa kielikulttuurissa sävelten nimet ovat a, b, c, d, e, f, g. Lähtösävelenä käytetään kuitenkin säveltä c, koska se on näistä sävelistä muodostuvan duuriasteikon perussävel. B-sävelle hahmotettiin kaksi eri korkeutta 1000–1500-luvuilla, pehmeä b ja kova b. Saksalaiset nuotinpainajat vakiinnuttivat sävelnimen b pehmeälle ja kovasta alettiin käyttää nimeä h. Saksan lisäksi Suomessa ja Skandinaviassa sävelen b tilalla käytetään sävelnimeä h. Sävelten asteittainen järjestys eli juurisävelet ovat siis c, d, e, f, g, a, h. Oktaavin päässä olevat sävelet täytyy erottaa toisistaan ja siksi sävelten nimissä käytetään oktaavialoja. Oktaavialat ovat tärkeitä merkinnässä, sillä ilman ala- tai yläindeksiä pienellä kirjoitetut sävelet tarkoittavat pienen oktaavialan säveliä ja suurella kirjoitetut sävelet suuren oktaavialan säveliä. (Sibelius-Akatemia: Musiikinteoria 1 2008.)

Sävelten nimien hallinnan alkuvaiheessa nimet opetellaan yleensä ylöspäisenä luettelona. Sävelten nimien opettelu aloitetaan yleensä melko myöhäisessä vaiheessa, koska sävelnimiä ei tarvita arkielämässä ja yleensä lauluja opetellaan ensin korvakuulolta. Usein sävelten nimet tulevat ensimmäisen kerran vastaan musiikin opetuksessa. Ne opetellaan monesti samaan aikaan nuottiviivaston korkeussymboleiden kanssa, jolloin sävelten nimien hallinta jää heikolle tasolle. Valitettavan usein sävelnimijono osataan vain ylöspäin alkaen sävelestä c. (Asikainen 2005, 26.)

On tärkeää, että sävelten nimien opettelu viedään sille tasolle, että opitaan sävelten nimet myös alaspäin sekä niin, että on kyky aloittaa mistä tahansa sävelestä. Lisäksi on hyvä oppia hallitsemaan erilaisia hyppyjä, opettelemalla esimerkiksi terssiketju: c, e, g, h, d, f, a. (Asikainen 2005, 21–22.)

2.2.3 Symbolit

Sujuvan nuotinlukutaidon kehittymisen lähtökohta on kyky tulkita nuottikirjoituksen symboleita aiemmin opittujen tietojen ja taitojen avulla (Gordon, Fehd & McCandliss 2015, 1). Sävelkorkeuksien symbolien ymmärtäminen edellyttää sävelten nimien ja soivan sävelkorkeuden ymmärtämistä. Lisäksi viivaston rakenteen tuntemus on tärkeää, jotta ymmärtää nuottien järjestyksen viivoilla ja välissä. Näistä syistä symbolien hallinnan kehitys on epätäsmällistä. Tyypillisesti oppilaat hallitsevat 1–3 sävelen välimatkan, mutta suuremmat hyppyt vaativat laskemista. (Asikainen 2005, 22, 26.) Ammatillaiset ja noviisit pystyvät tunnistamaan yksittäisiä säveliä samantasoisesti, mutta ammattilaisen on helpompaa tunnistaa useampi sävel soinnuksi tai asteikoksi (Gudmundsdottir 2010, 6).

Yleensä oppilas oppii nuotteja ja muita symboleita tuottaakseen soivaa musiikkia. Pikkuhiljaa symbolien ja musiikin välille kehittyy säätelysuhde. Oppilas oppii, että nuottikuvasta syntyy ennakoitavissa olevia melodiakulkuja. Mikäli symbolit eivät yhdisty oppilaan toiminnalliseen kokemusmaailmaan, ne tuntuvat irrallisilta ja turhilta. Nuottien tulisi vaikuttaa oppilaan mieleen ja kehoon niin, että ne muuttuisivat soivaksi musiikiksi. Musiikin perusteiden opetusta on kehitetty

viime vuosina paljon, että oppilaille kyettäisiin opettamaan musiikin teoreettisia asioita toiminnallisoin keinoin. (Ilomäki & Holkkola 2013, 211–212.)

Musiikin tohtori Niklas Pokki (2016, 14) on tutkinut prima vista -soittamista, jossa symboleiden tulkintakyky on välttämätön, kun soitetaan nuoteista ensi näkemällä. Pokki (2016, 49) on todennut, että prima vista -soitossa ongelmat ovat samanlaisia, kuin nuotinluvussa ja hänen mukaansa 10 yleisintä lisäharjoitusta vaativaa asiaa ovat:

1. apuviivoilla olevien nuottien lukeminen
2. melodisessa linjassa olevan murretun soinnun tunnistaminen
3. kvarttia suurempien etenkin alaspäisten intervallien lukeminen
4. tietyt sävellajit, joissa oppilas soittaa systemaattisesti väärän nuotin
5. avaimen vaihtumisen huomioiminen
6. ahtaasti kirjoitettujen sointujen lukeminen
7. pisteellisen 3/8-rytmin toteuttaminen
8. tauolla alkavien rytmien toteuttaminen
9. lyhyitä nuottiarvoja sisältävän jakson jälkeen tulevien pitkien nuottiarvojen soittaminen
- 10.2 vastaan 3- ja 3 vastaan 4 -polyrytmien toteuttaminen.

On tärkeää, että oppilas tulee tietoiseksi ongelmista ja oppii ottamaan ne huomioon. Ongelmia voidaan harjoitella monenlaisten harjoitusten, esimerkiksi mielikuvien avulla. Useiden tutkimusten perusteella harjoittelun merkitys on suurempi kuin lahjakkuuden. (Pokki 2016, 20, 49.)

Turun ja Jyväskylän yliopistoissa on toteutettu silmänliiketutkimushanke, jossa useiden satojen eritasoisten soittajien nuotinlukua tarkasteltiin silmänliikekameralla. Tutkimuksen mukaan soittamisen onnistumiseen vaikuttavat soittajan nuotinlukutaidon nopeus ja kyky silmäillä nuottikuvaa eli symboleita eteenpäin. Tutkijat havaitsivat, että kokenut nuotinlukija pystyy silmäilemään nuottikuvaa ainoastaan sekunnin kymmenesosia nopeammin, kuin aloittelija. Nämä murto-osat ovat tärkeitä musiikin kuulokuvan kannalta, sillä kokeneelle nuotinlukijalle jää aikaa myös musiikin tulkintaan ja tulevan ennakkointiin. (Turun yliopisto: Kokenut

soittaja lukee nuotteja vain vähän aloittelijaa tehokkaammin – ero kuuluu silti selvästi musiikissa 2018.)

2.2.4 Rythmi

Musiikissa aika on tärkeässä roolissa ja rytmi on ajallinen elementti. Rytmien hahmottamisen edellytyksenä on säännöllinen ja tasainen perussyke. Se on olennainen osa sävellystä ja saa ihmisen lyömään tahtia tai liikkumaan musiikin tahtiin. Perussyke ei välttämättä erotu kuulokuvasta konkreettisena, vaan kuulijan on pääteltävä se musiikista. Perussykkeen nopeus määrittää kappaleen tempon ja siinä käytetyt rytmikuviot. (Ahonen 2004, 77.)

Sävellajin tärkeitä säveliä yleensä korostetaan ja ne kirjoitetaan pidemmällä aika-arvoilla. Sävellajin kannalta vähemmän tärkeät sävelet ovat painottomia ja lyhyitä. Tonaalisessa musiikissa, varsinkin lauluissa, musiikin metri pysyy usein samana. Metrillä tarkoitetaan rytmien aksenttirakennetta, jossa painolliset ja painottomat sävelet vuorottelevat. Painollinen sävel koetaan musiikin lähtösäveliksi. Liike myös suuntautuu painollista säveltä kohti. Musiikki sisältää harvoin tällaisia dynaamisia painotuksia, jotka voitaisiin tunnistaa äänenvoimakkuuden perusteella. Metrinen rakenne tuo musiikkiin säännöllisyyttä, joka auttaa musiikin hahmottamista. Notaatiossa tämä tarkoittaa tahtiosoitusta ja tahtijakoa. Tonaalista musiikkia tuntevalle henkilölle tahtilajien tunnistaminen ei yleensä ole vaikeaa, mutta lapsille ne eivät ole niin itsestään selviä. (Ahonen 2004, 76–78, 125.)

Metrin rakenteen sisällä sävelet muodostavat rytmikuvioita. Lauluissa ne ovat tekstin mukaisia sanarytmejä ja instrumenttiteoksissa melodian rytmejä. Soinnuista muodostuu harmonian rytmi, joka on teoksen kokonaiskuvan kannalta voimakas, mutta rytmisesti hitain taso. (Ahonen 2004, 78–79.) Onnistunut nuotintulku riippuu paljon tempon ja rytmikuvioiden tulkitsemisesta (Gudmundsdottir 2010, 8). Joidenkin tutkimusten mukaan rytmintulkitsemisen taito vaikuttaa eniten primaariseen taitoon ja siksi rytmintulkitsemisharjoitukset ovat tärkeitä (Pokki 2016, 50).

2.2.5 Motivaatio

Motivaatio ohjaa asioiden oppimista. Varsinkin musiikin oppimisessa motivaation vaikutusta pidetään suurena. Motivoituneen henkilön opiskelu on tehokasta, koska hän suuntaa tarkkaavaisuutensa kiinnostuksen kohteeseen, tekee valintoja asian hyväksi ja jaksaa työskennellä pitkäjänteisesti sekä laadukkaasti. Motivoitunut henkilö ottaa mielellään haastaviakin tehtäviä vastaan. (Ahonen 2004, 154.)

Erilaiset yksilölliset ja ympäristötekijät vaikuttavat motivaatioon ja ne painottuvat ihmisillä eri tavalla. Motivaatio voi olla sisäinen, esimerkiksi soittajalle harrastuksen tuottama ilo. Motivaatio voi olla myös ulkoinen, esimerkiksi lähestyvä esiintyminen. (Ahonen 2004, 155.) Kun ihminen on sisäisesti motivoitunut jostain asiasta, hän pystyy sitoutumaan siihen pitkäksi aikaa (Tuomela, Tossavainen & Juvonen 2013, 9).

Musiikki mielletään usein tyttöjen harrastukseksi, varsinkin taidemusiikin osalta. Myös sinfoniaorkestereiden konserttiyleisöstä enemmistö on naisia. Vain motivoituneimmat pojat kiinnostuvat musiikkiharrastuksesta. Pojat soittavat mielellään bändeissä ja tekevät omaa musiikkia. Musiikkiteknologia aktivoi poikia paremmin musiikin pariin. Tyttöjen ja poikien erilaisuuden vuoksi motivaatio saattaa näyttäytyä eri tavalla. Matemaattinen päättely ja avaruudellinen hahmotus ovat poikien vahvuuksia. Kielelliset päättely- ja muistitoiminnot ovat tyttöjen vahvuuksia. Tytöt ovat poikia herkempiä vaistoamaan tunteita ja voivat stressaantua siitä, että kokevat helposti opettajan tyytyväisyyden johtuvan heidän suorituksistaan. Pojat ovat rakenteellisista syistä alttiimpia impulsiiviselle käytökselle, koska poikien otsa- ja ohimolohkojen kuorikerrokset kehittyvät myöhemmin, kuin tytöillä. (Ahonen 2004, 156; Sinkkonen 2013, 48–49, 53–54.) Tutkijat painottavat yhä enemmän tunteiden vaikutusta oppimiseen. Niin positiiviset kuin negatiivisetkin tunteet auttavat ihmisiä muistamaan ja siitä seuraa oppimista. (Hansen, Bernstorff & Stuber 2014, luku 2.)

Opiskelumotivaatio koostuu monen tekijän yhteisvaikutuksesta. Oppilaat vertaavat kykyjään ja onnistumisen mahdollisuuttaan esimerkiksi tehtävän vaikeuteen

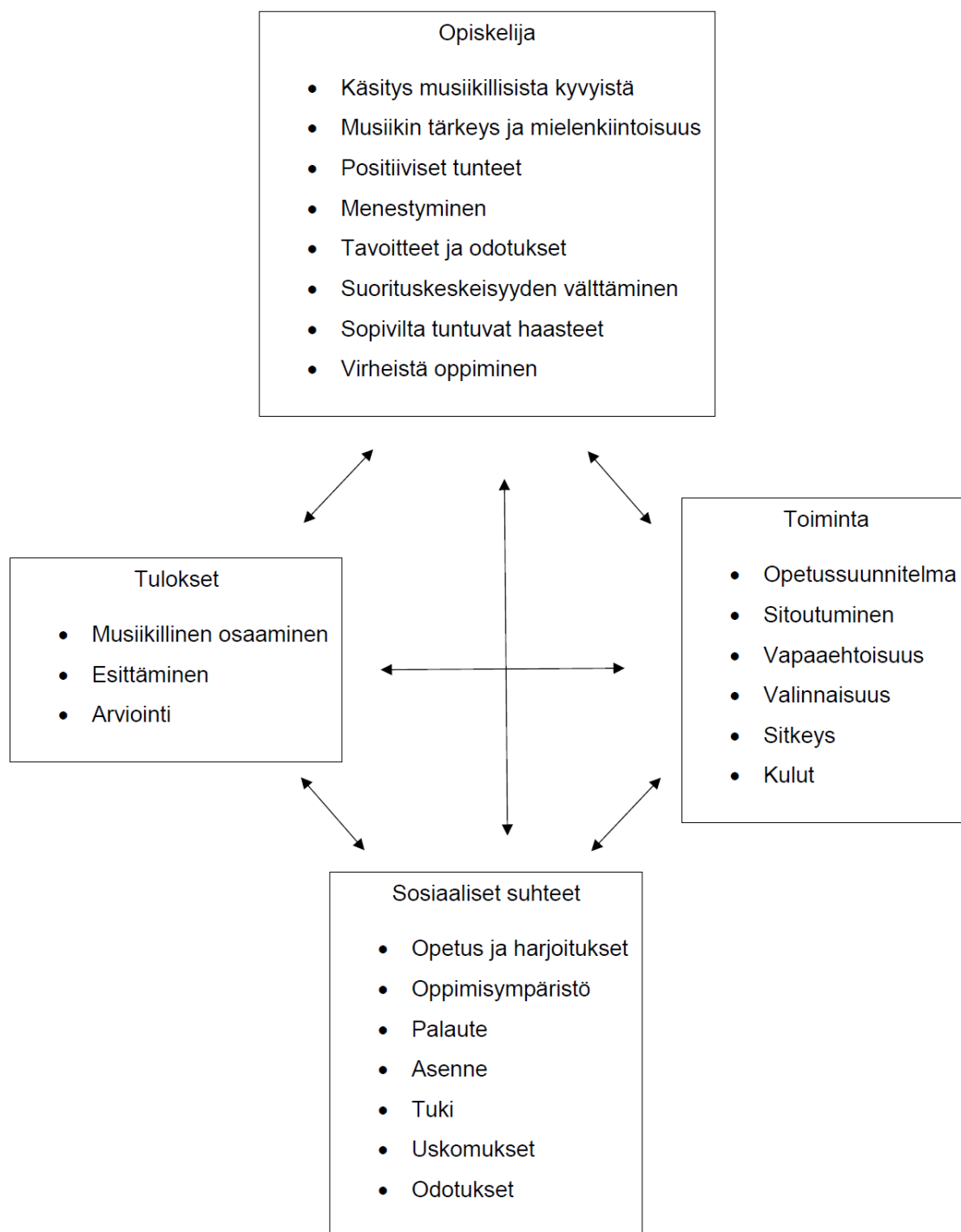
ja hyötyyn. Motivaation kannalta oppilaan kykykokemusten vahvistaminen on tärkeää. Liian helpot tehtävät eivät ole kannustavia, ja toisaalta liian vaikeat tehtävät voivat aiheuttaa paineita tai jäävät kokonaan tekemättä. Tehtävien tulee olla myös oppilaan näkökulmasta merkityksellisiä, jotta ne motivoivat. Opettajan tehtävä on kuitenkin laajentaa oppilaan musiikillista ymmärrystä ja siksi on perusteltua valita muutakin, kuin oppilaan toivomaa musiikkia. Ihmiselle on luontaista pitää toisia asioita tärkeämpinä ja niiden eteen ollaan valmiita yrittämään enemmän. (Ahonen 2004, 163–164; Tuomela ym. 2013, 9.)

Motivaatiota ylläpitää luokkailmasto, jossa päätöksiä tehdään yhdessä ja vastuuta jaetaan. Opettajohtoinen opiskelu saattaa olla hetkellisesti tehokasta, mutta sillä on negatiivista vaikutusta oppilaiden motivaatioon. Oppilasta motivoi tilanne, jossa hän pääsee keksimään, kokeilemaan ja tulkitsemaan sekä tuntemaan itsensä muusikoksi. (Ahonen 2004, 165–166.)

Ikä vaikuttaa motivaatioon. Kuudennen ja seitsemännen luokan kohdalla oppilaan opiskelumotivaatio yleensä laskee. Todennäköisesti tämä johtuu murrosiän tuomasta kriittisyydestä. Myös opettajan rooli vaikuttaa, sillä oppilaat alkavat ymmärtämään tuossa iässä saamaansa palautetta paremmin. Tämän ikäiset ovat myös herkkiä vertailulle. Kuudennella luokalla oppilaalle olisi hyvä tarjota mahdollisuus olla sopimassa itselle tärkeistä tavoitteista, jotta motivaatiota voitaisiin ylläpitää. (Tuomela ym. 2013, 16–17.)

Musiikkia opiskelevat oppilaat ovat yleensä motivoituneita opiskeluun. Tämä käy ilmi Itä-Suomen yliopistossa tehdystä tutkimuksesta. Tutkimuksen mukaan musiikkia opiskelevat peruskoululaiset pitävät koulussa jokaisesta oppiaineesta enemmän, kuin tavalliset koululaiset. Musiikin perusteista pitäviä oppilaita tutkittiin tarkemmin ja selvisi, että he ovat erityisen motivoituneita koulussa matematiikan opiskelusta. Musiikin perusteista pitävät oppilaat ovat myös motivoituneita opiskelemaan äidinkieltä ja kuvaamataitoa. Nämä kaikki ovat taitoaineita, jotka tukevat toisiaan. Vaikka musiikin perusteiden oppisisältöihin kuuluu musiikin historiaa, eivät oppilaat olleet motivoituneita historian opiskelusta koulussa. Myös uskonto, elämäkatsomus ja liikunta olivat heille vähemmän motivoivia oppiaineita. (Tuomela ym. 2013, 12, 16–17.)

Musiikkikasvatuksen opettajat ja tutkijat James Austin, James Renwick ja Gary E. McPherson (2008, 232) kuvailevat optimaalisesti motivoituneen oppilaan. Motivaatioon vaikuttavat oppilaan henkilökohtaisten asioiden lisäksi toiminta, tulokset ja sosiaaliset suhteet lähinnä opettajien, vanhempien ja kavereiden kanssa (kuvio 1).

KUVIO 1. Musiikin opiskelijan motivaatio (Austin ym. 2008, muokattu)

2.2.6 Asenne

Motivaatio liittyy yhteen asiaan kerrallaan vaikuttaen toiminnan vireyteen. Motivaatio kehittyy tai muuttuu jatkuvasti. Asenteet vaikuttavat toiminnan laatuun ja ovat pysyviä tai hitaasti muuttuvia. (Juvonen, Lehtonen & Ruismäki 2012, 2.) Ikä vaikuttaa asenteisiin yleensä positiivisella tavalla (Ahonen 2004, 162–163).

Opettajan asenteet vaikuttavat paljon oppilaan harrastukseen. Oppilaan kykyyn uskova opettaja auttaa oppimisessa. Palautteen pitäisi olla suurimmaksi osaksi positiivista. Noin 75 % palautteesta perustuu kuitenkin visuaalisiin havaintoihin, joten opettajan sanat ja eleet eivät saa olla ristiriidassa. Palautteessa oppilaan suorituksia tulisi verrata hänen aikaisempiin saavutuksiinsa, eikä toisiin ihmisiin. Työstään nauttiva opettaja heijastaa positiivisuutta myös oppilaisiin. (Ahonen 2004, 146, 164–165.)

Aminoff (2017) toteaa tutkimuksessaan, että oppilaitoksissa instrumenttiopettajien ja rehtorin mielipiteet sekä asenteet vaikuttavat paljon musiikin hahmotusaineiden opiskeluun. Esimerkiksi sillä on suuri merkitys, puhutaanko hahmotusaineiden opiskelusta siihen sävyyn, että oppilaan täytyy osallistua vai, että oppilas saa mahdollisuuden osallistua ryhmäopintoihin. Hahmotusaineiden opettajan oma innostus ja asenne eivät riitä, mikäli oppilas on jo ennen tunneille osallistumistaan saanut negatiivisen asenteen. (Aminoff 2017, 6.) Instrumenttiopettajien asenteiden muokkaaminen tähän päivään on tärkeää. Ei ole tarkoitus, että oppilaat vain käyvät tunneilla, vaan olennaista on oppiminen. Myös instrumenttiopettajien on tärkeää seurata, että oppilaiden teoreettinen osaaminen on riittävällä tasolla ja tarvittaessa keskustella siitä hahmotusaineiden opettajan kanssa. (Aminoff 2017, 66.)

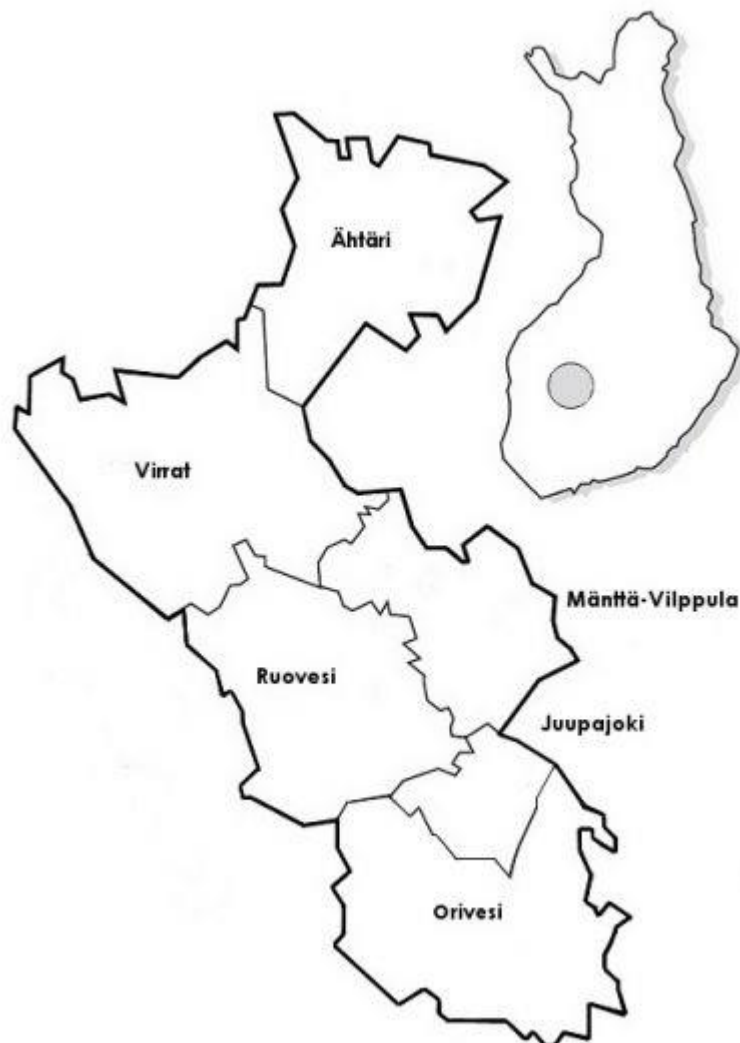
Myös vanhempien ja muiden lähipiirissä olevien ihmisten asennoitumisella on suuri vaikutus lapsen musiikkiharrastukseen. Rakkaan harrastuksen löytäneet tai ammattimuusikoiksi kouluttautuneet voivat yleensä kiittää vanhempiaan, että he ovat tukeneet positiivisella asenteellaan. Kuitenkin liian innokkaat tai painostavat vanhemmat saattavat tukahduttaa lapsen kiinnostuksen harrastukseen. Nuoremmat sisarukset ottavat usein vanhemmilta sisaruksilta mallia ja tästä on usein

hyötyä musiikkiharrastuksessa. Kotiympäristössä henkilösuhteiden lisäksi esimerkiksi median käyttö vaikuttaa lapsen musiikkitottumuksiin ja asenteisiin. Eri-tyisesti peruskouluvaiheessa myös kavereiden asenteilla on suuri vaikutus. Ryhmään sopeutuminen saa lapset ja nuoret peittelemään mieltymyksiään. Iän myötä ulkoiset paineet menettävät merkitystään ja sisäinen motivaatio vaikuttaa valintoihin enemmän. (Ahonen 2004, 145–147.)

3 MERIKANTO-OPISTO

3.1 Opiston esittely

Merikanto-opisto on kuuden kunnan alueella toimiva seutukunnallinen taideoppilaitos. Opetuksen järjestäjä on Virtain kaupunki. Merikanto-opisto antaa säveltaitteen laajan oppimäärän mukaista taiteen perusopetusta Virtain lisäksi Orivedellä, Ruovedellä, Mänttä-Vilppulassa, Juupajoella ja Ähtärissä (kuva 1).

KUVA 1. Merikanto-opiston toimipisteet (Virrat: Merikanto-opisto 2019)

Nykyisellä nimellä Merikanto-opisto on toiminut vuodesta 2008 alkaen. Sitä on edeltänyt vuosina 1972–1989 Virtain-Ruoveden musiikkikoulu, vuosina 1989–1992 Pohjois-Pirkanmaan musiikkikoulu, vuosina 1992–2000 Pohjois-Pirkanmaan musiikkiopisto ja vuosina 2001–2008 Ylä-Pirkanmaan musiikkiopisto. Kunnallistaminen on tapahtunut vuonna 1982 ja lakisääteinen valtionavustus on myönnetty vuonna 1993. Merikanto-opisto tarjoaa säveltaiteen lisäksi tanssitaitteen perusopetusta. Lukuvuonna 2018–2019 opistossa oli noin 800 oppilasta ja 32 opettajaa. (Virrat: Merikanto-opisto 2019.)

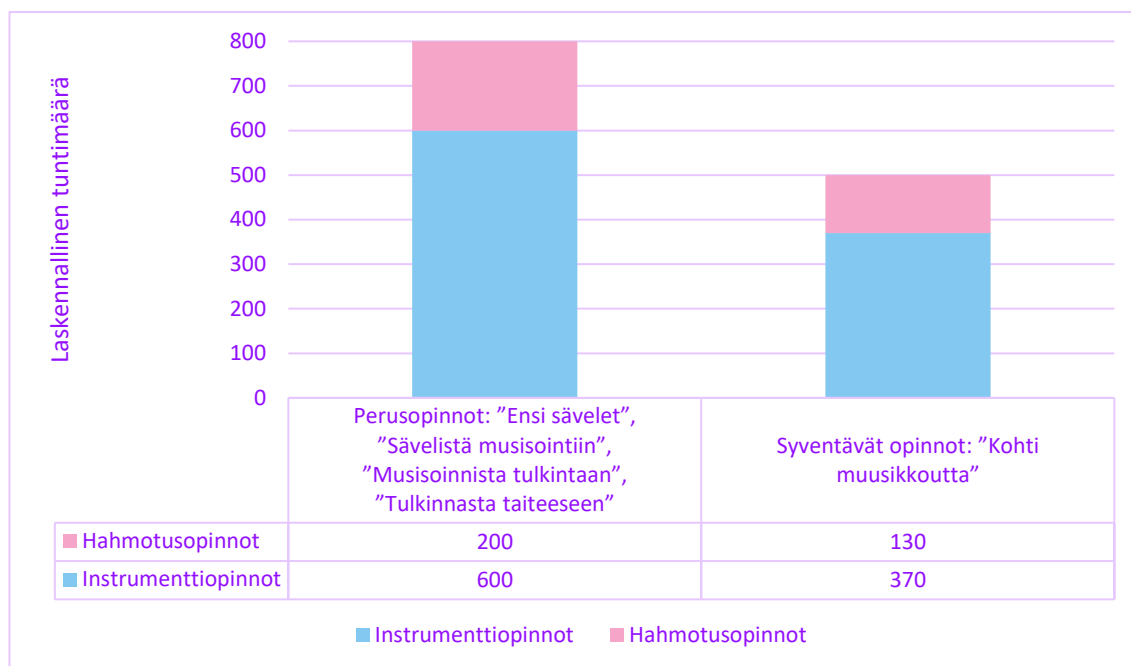
Musiikkikoulutuksen perustehtävänä ja tavoitteena on, että oppilas kehittää musiikillista osaamistaan. Oppilasta ohjataan pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen työskentelyyn huomioon ottaen myönteisten tunnekokemusten syntyminen ja oppimisen ilo. Opetuksen tulee antaa valmiudet musiikin itsenäiseen harrastamiseen ja valmiudet opintojen jatkamiseen muilla koulutusasteilla. (Merikanto-opisto: Opetussuunnitelma 2018, 2.)

Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opinnot ovat tasolta toiselle eteneviä. Ne jakaantuvat musiikin perusopintoihin sekä syventäviin opintoihin. Perusopinnot ovat laskennallisesti 800 tuntia ja ne jakaantuvat neljään taitotasoon (kuvio 2). Taitotaso 1 ”Ensi sävelet” on laskennallisesti 100 tuntia ja tarkoituksena opiskella alle kahdessa vuodessa. Taitotaso 2 ”Sävelistä musisointiin” on laskennallisesti 150 tuntia ja kestää noin kaksi vuotta. Taitotaso 3 ”Musisoinnista tulkinnaan” on laskennallisesti 200 tuntia ja kestää noin 2 vuotta. Taitotaso 4 ”Tulkinnaista taiteeseen” on laskennallisesti 350 tuntia ja kestää noin 3 vuotta. Yhteensä perustason opiskeleminen kestää noin yhdeksän vuotta. Syventävä opintokokonaisuus ”Kohti muusikkoutta” on laskennallisesti 500 tuntia (kuvio 2). Se on tarkoitus opiskella noin kolmessa vuodessa. (Merikanto-opisto: Opetussuunnitelma 2018, 4–5, 7.)

3.2 Musiikin hahmotusopinnot

Merikanto-opistossa perusopintojen musiikin hahmottamisen osuus on laskennallisesti 200 tuntia (kuvio 2). Musiikin luku- ja kirjoitustaidon kehittäminen on yksi

perusopintojen tärkeimmistä sisällöistä. Syventävissä opinnoissa musiikin hahmottamisen osuus on laskennallisesti 130 tuntia (kuvio 2). Musiikin luku- ja kirjoitustaitoa kehitetään syventävissä opinnoissa niin, että oppilas oppii tarkastelemaan nuottikuvaa monipuolisesti ja eri näkökulmista. Musiikin luku- ja kirjoitustaidon lisäksi hahmotusopinnoissa opiskellaan myös muun muassa musiikin kuulonvaraista hahmottamista, historiaa, säveltämistä, sovitusta ja improvisointia. (Merikanto-opisto: Opetussuunnitelma 2018, 5–8.)

KUVIO 2. Opintojen rakenne

Merikanto-opistossa hahmotusopintoja opiskellaan ryhmäopetuksessa musiikin perusteiden tunneilla, joita kutsutaan mupeksi. Mupe 1 -alkeisryhmässä opiskelu aloitetaan 8–9-vuotiaana. Tämän jälkeen jatkuvat perusopintojen mupet 2–4. Kolme ensimmäistä kurssia opiskellaan kutakin yhden lukuvuoden ajan ja mupe 4 -kurssia opiskellaan kaksi lukuvuotta. (Virrat: Merikanto-opisto 2019.)

Syventäviin opintoihin sisältyy kaikille oppilaille yksi yhteinen kurssi. Lisäksi oppilas valitsee kaksi kurssia oman mielenkiintonsa mukaan. Valinnaisten kurssien sisältö voi painottua esimerkiksi laulamiseen, säveltämiseen, musiikin tietotekniikkaan, musiikin historiaan tai pop & jazz -musiikkiin. (Virrat: Merikanto-opisto 2019.) Merikanto-opistossa on kolme musiikin perusteiden opettajaa, jotka työskentelevät eri paikkakunnilla.

3.3 Musiikkiopisto osana tutkimusta

Merikanto-opistossa toteutettiin kysely instrumenttiopettajille oppilaiden nuotinlukutaidosta keväällä 2019 ja empiirinen koe oppilasryhmien kanssa syksyllä 2019. Näistä saadut vastaukset on raportoitu rehellisesti ja yksityiskohtaisesti tieteelliselle tiedolle asetettujen ehtojen mukaisesti (Arene: Ammattikorkeakoulujen tutkimuseettiset ohjeet 2018). Vastauksia on käsitelty niin, että yksittäistä henkilöä ei voi tunnistaa. Pienten otosten vuoksi vastauksiin ei ole yhdistetty vastaajan instrumenttia, sukupuolta, ikää tai muuta henkilön taustatietolomakkeessa antamaa tietoa.

Tutkimustapa on tapaustutkimus, jossa syvennyttään yksityiskohtaisesti yksilöön, ryhmään tai yhteisöön. Tapauksia tutkitaan heidän omassa ympäristössään. Aineistoa kerätään useilla erilaisilla metodeilla, kuten havainnoimalla, haastatteleamalla ja tutkimalla materiaaleja. Tarkoituksena on kuvailla ilmiöitä ja löytää uusia havaintoja. Tapaustutkimuksessa etsitään tietoa toiminnan dynamiikasta, mekanismeista, prosesseista ja sisäisistä lainalaisuuksista. Tarkoituksena on löytää laajempi sosiokulttuurinen merkitys sekä yleistettävyyttä tai siirrettävyyttä. Tapaustutkimus on kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen laji. Tutkimuksessa käytettiin myös kvantitatiivisia eli määrällisiä menetelmiä, kun tuloksia on tulkittu ja kuvattu numeroin. (Jyväskylän yliopisto: Tutkimusstrategiat 2014; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 134–135, 162.)

4 KYSELY INSTRUMENTTIOPETTAJILLE

4.1 Kyselyn toteutus

Kysely toteutettiin sähköisesti Tampereen ammattikorkeakoulun e-lomakkeella. Kysely sisälsi viisi kysymystä koskien vastaajan taustatietoja sekä kahdeksan avointa kysymystä (liite 1).

Kysely lähetettiin 3.5.2019 sähköpostilla Merikanto-opiston 23 instrumenttiopettajalle. Vastausaikaa oli 31.5.2019 saakka. Ensimmäisenä vastauspäivänä vastauksia tallennettiin kaksi kappaletta. Kyselystä lähetettiin muistutusviesti 20.5.2019 ja tämän jälkeen tallennuksia tuli kolme kappaletta lisää. Kolmannen kerran kysely lähetettiin 26.5.2019 ja sen jälkeen vastauksia tuli yksi lisää. Vastauksia tallennettiin yhteensä kuusi kappaletta ja kyselyn vastausprosentti oli 26,1 %. Matala vastausprosentti saattaa vääristää tuloksia. Vastauskadon aiheuttamaa vääristymää on hankala arvioida tutkittavien asioiden suhteen (Heikkilä, 2014). Tuloksia ei kuitenkaan voi yleistää kaikkiin instrumentteihin, sillä vastaukset jäivät jousisoittimien, kitaran ja pianon osalta yksittäisten henkilöiden varaan. Harmonikan, sähkökitaran, sähköbasson, yksinlaulun, lyömäsoittimien sekä kaikkien puhallinsoittimien osalta vastaukset jäivät saamatta kokonaan.

4.2 Taustatiedot

Kyselyssä oli viisi taustatietokysymystä koskien vastaajan instrumenttia, sukupuolta, koulutusta, ikää sekä työuran pituutta. Vastaajista kolme olivat viulun- tai alttoviulunsoiton opettajia, yksi sellonsoiton opettaja, yksi pianonsoitonopettaja sekä yksi kitaransoitonopettaja (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Instrumentti

Instrumentti	Lukumäärä	Prosentti
Alttoviulu	2	25,0 %
Harmonikka	0	0 %
Huilu	0	0 %
Kitara	1	12,5 %
Klarinetti	0	0 %
Käyrätorvi	0	0 %
Lyömäsoittimet	0	0 %
Pasuuna	0	0 %
Piano	1	12,5 %
Saksofoni	0	0 %
Sello	1	12,5 %
Sähköbasso	0	0 %
Sähkökitara	0	0 %
Trumpetti	0	0 %
Tuuba	0	0 %
Viulu	3	37,5 %
Yksinlaulu	0	0 %
En halua vastata	0	0 %

Vastaajista neljä olivat naisia ja kaksi miehiä (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Sukupuoli

Sukupuoli	Lukumäärä	Prosentti
Nainen	4	66,6 %
Mies	2	33,3 %
En halua vastata	0	0 %

Yksi vastaajista oli 30–39-vuotias, neljä 40–49-vuotiasta ja yksi yli 60-vuotias (taulukko 3).

TAULUKKO 3. Ikä

Ikä	Lukumäärä	Prosentti
20–29-vuotias	0	0 %
30–39-vuotias	1	16,6 %
40–49-vuotias	4	66,6 %
50–59-vuotias	0	0 %
Yli 60-vuotias	1	16,6 %
En halua vastata	0	0 %

Kahdella vastanneista oli ammattikorkeakoulututkinto, yhdellä ylempi ammattikorkeakoulututkinto, kahdella yliopistotutkinto ja yksi ei halunnut vastata kysymykseen (taulukko 4). Tässä kysymyksessä ongelmaksi ilmeni se, että vastaaja olisi halunnut valita useamman vaihtoehdon ja kyselyyn oli määritetty, että vain yhden saa valita. Näin ollen valinta koskee vastaajan korkeinta koulutusta.

TAULUKKO 4. Koulutus

Koulutus	Lukumäärä	Prosentti
Opistoaste	0	0 %
Ammattikorkeakoulu	2	33,3 %
Ammattikorkeakoulu (ylempi)	1	16,6 %
Yliopisto	2	33,3 %
En halua vastata	1	16,6 %

Työuran pituus oli yhdellä vastanneista 0–9 vuotta, kolmella 10–19 vuotta, yhdellä 20–29 vuotta sekä yhdellä 30–39 vuotta (taulukko 5).

TAULUKKO 5. Työuran pituus

Työuran pituus	Lukumäärä	Prosentti
0–9 vuotta	1	16,6 %
10–19 vuotta	3	33,3 %
20–29 vuotta	1	16,6 %
30–39 vuotta	1	16,6 %
Yli 40 vuotta	0	0 %
En halua vastata	0	0 %

4.3 Avoimet kysymykset

Kyselyssä (liite 1) oli kahdeksan avointa kysymystä. Vastaajat olivat kirjoittaneet paljon ajatuksiaan ja perustelleet mielipiteitään. Osaksi vastaukset rönsyilivät tutkimusaiheen ulkopuolelle ja ne jätettiin siltä osin huomioimatta tässä.

4.3.1 Oppilaiden nuotinlukutaito

Ensimmäisessä avoimessa kysymyksessä kysyttiin, onko oppilaiden nuotinlukutaito riittävä harjoitettaviin kappaleisiin. Lisäksi tiedusteltiin, minkälaiset asiat koetaan ongelmallisiksi. Puolet vastanneista oli sitä mieltä, että oppilaiden nuotinlukutaito on riittävä harjoitettaviin kappaleisiin. Yksi opettaja kertoi näin:

Suurimmalla osalla riittävä, mutta joukossa muutama, jotka eivät näe yhteyttä nuottikirjoituksen ja oman soittimensa välillä. Ts. eivät osaa hahmottaa, millä sormella ja miltä kieleltä pitäisi painaa, kun näkevät nuotin viivastolla.

Toinen opettaja kertoi tilanteesta näin:

Nuotinlukutaito on vanhemmilla oppilailla hyvä, mutta lapsilla kaikki perustuu kuulo ja hahmotuskuvaan. Ei siis nuottinimiin eikä välttämättä kovinkaan paljon edes rytmien suoraan tuntemiseen. Aiheuttaa varmaan mupessa päänvaivaa tämä.

Eräs opettaja kertoi oppilaittensa nuotinlukutaidon olevan harjoitettaviin kappaleisiin sopiva. Hän myös kertoi nuotinlukuun liittyvistä ongelmista monipuolisesti:

Ongelma on nykyisin lähinnä se, että yhä useampi ei viitsi harjoitella ja silloin nuotinluku on tottakai hankalaa. Varsin paljon täytyy nykyään myös "vahtia", että opetellut asiat pysyvät päässä eli pitää kerrata osan oppilaiden kanssa välillä alusta asti, kun osa yrittää laiskuuttaan selvittää pelkällä korvakuulolla ja matkimisella. Pianisteilla se aiheuttaa viimeistään vanhan 2-tason vaiheessa ongelman, kun kappaleet monimutkaistuvat, koska harvan soittajan korvakuulo on niin hyvä, että pystyisi muistamaan kaksi tai useamman päällekkäisen äänen ja soittamaan ne. Yleisesti ottaen oppilaani oppivat aika hyvin ja nuotinlukutaito on opeteltaviin kappaleisiin sopiva. Nykyään tosin harjoittelemattomuus ja halu "mennä siitä mistä aita on matalin", on lisääntynyt huolestuttavasti. Silloin nuotinlukutaito ei kehity toivotulla ja (opetetulla) tavalla ja soittaminen on vaikeaa.

Kolme vastaajaa olivat sitä mieltä, että oppilaiden nuotinlukutaito on usein puutteellinen harjoitettaviin kappaleisiin. Kaksi heistä näki syyn siihen olevan soittimen haastavuudessa: ”Yleensä ei ole riittävä. Poikkeuksia toki löytyy. Asia ei sinänsä ole ongelmallinen. Soittimen luonne tekee nuotinluvusta hankalaa.” Toinen vastaajista kertoi ongelman helpottavan harjoituksen myötä: ”Yleensä ei. Sellonsoitossa tarvitaan erityisesti bassoklaavia, mitä ei teoriatunneilla painoteta. Toki pitemmällä ovat harjaantuneempia, eivätkä nuotit ole este kappaleen omaksumiselle. Sävelien nimeäminen on kuitenkin useammille työlästä.” Yhdellä opettajista kysymys aiheutti suuren tunnepurkauksen ja hän totesi, että ”Mupesta ei ole mitään apua, koska soittimia ei viedä sinne.”

4.3.2 Nuottien käsittely instrumenttitunneilla

Toisessa avoimessa kysymyksessä kysyttiin, kuinka paljon ja millä tavalla instrumenttitunneilla käsitellään nuotteja. Lisäksi pyydettiin kertomaan muutama esimerkki.

”Ainakin niiden kanssa, joilla on ongelmia nuotinluvun kanssa, nuotteja opetellaan joka tunti. Etsitään edes ne viulun vapaat kielet viivastolta.”, eräs opettaja kuvaili. Toinen opettaja kertoi opettavansa nuotteja sävellaji kerrallaan: ”Otan hyvin sävellajitietoisesti, että sisäistävät suuren kokonaisuuden. Ei kaikkien kanssa samaan tahtiin, edellytysten mukaan.” Yksi opettaja kertoi asiasta näin: ”Nuottipituuksia esim. kuulokuvan kautta ja jousen käytön kautta. Ei matemaattisesti. Nuottinimiä jonkinverran.” Eräs vastaaja kertoi olevansa perusteellinen oppilaiden nuotinluvussa ja on kehittänyt oman metodin nuottien opiskeluun:

Opetan itse kehittäämäni metodin mukaan valkoisten koskettimien nuottinimet ja nuottien paikat viivastolla yhden oktaavin alueella sekä g- että f-avaimilla keskimäärin kuuden ensimmäisen soittotunnin aikana. Aloitan aina g- ja f-nuoteista (yleensä toisella soittotunnilla) ja yhtä aikaa g- ja f-avaimen kanssa, koska pianistin pitää tuntea molemmat avaimet. Näistä lähdetään etenemään e ja a. Sitten d ja h ja lopuksi c. Nuotteja harjoitellaan kirjoittamaan tunnistamalla viivastolta ja piirtämällä itse nuotit annetun nimen perusteella. Valkoisten koskettimien nuottinimien tunnistamista harjoitellaan siis koko klaviatuurin alueelta, jotta oppilas hahmottaa klaviatuurin toistuvan peräkkäisistä samanlaisista oktaaveista. Samalla harjoitellaan käsivarren

käyttöä, luontevaa soittoasentoa ja non legato -artikulaatiota ja aloitetaan myös perusaika-arvojen opettelua. Kun tämä on tehty, oppilaalla on läksynä soittaa ja laulaa sävelet yhden oktaavin alueella edestakaisin c:stä c:hen niin kauan kun hän on oppinut ne ulkoa. Osa oppii viikossa, useimmat muutamassa viikossa. Sitkeimmällä oppijalla meni koko ensimmäinen vuosi, mutta hän ei ilmeisesti koskaan opetellutkaan mitään kotona ja lopetti soiton ensimmäisen vuoden jälkeen. Ylennys-, alennus- ja palautusmerkit tulevat mukaan ensimmäisen vuoden edetessä, osalla vasta toisena vuonna. Sitten edetään oktaavialojen nimiin ja tunnistamiseen. Minulla on näiden harjoitteluun ihan perinteisiä (omatekemiä) paperi-kynä-tehtäviä, koska käsien motoriikkaa on hyvä kehittää myös itse kirjoittamalla ja piirtämällä, ei pelkästään naputtelemalla ipadia tms.

Yksi opettajista kertoi, että nuotteja opiskellaan lähinnä kappaleiden yhteydessä ja niiden kautta. Myös toinen opettaja kertoi, että nuotteja opiskellaan kappaleiden yhteydessä siten, että soitetaan muutaman tahdin pätkää ja aloittelijalle opettaja puhuu sormien sijasta välillä sävelnimellä ja kysyy myös nuottien kestoa.

4.3.3 Nuotinlukutaidon kartuttaminen

Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin, millaisia keinoja käytetään kartuttamaan oppilaiden nuotinlukutaitoa. Käytetäänkö nuottien lukemiseen apuna esimerkiksi värejä, numeroita, kirjaimia tai muuta.

Kaikki opettajat kertoivat käyttävänsä nuotinluvussa apuna numeroita tai värejä. Puolet vastanneista opettajista kertoivat käyttävänsä opetuksessaan molempia tämän vastaajan tapaan: ”Viulun kielillä omat värit ja sorminumeroita tulee käytettyä paljon.”

Yksi opettajista käyttää pelkästään värejä ja oli kehitellyt myös oman pelin auttamaan nuotinlukua: ”Värit ovat olleet käytössä. Kehittelin myös aarrekartta-pelin, jossa seuraavalle aarteelle pääsi kun osasi nimetä seuraavan sävelen esim. C-duuriasteikossa.” Kaksi opettajaa kertoivat sorminumeroiden olevan käytössä ainoastaan alkuvaiheessa: ”Aluksi nuotteja merkitään numeroilla (sorminumerot osuvat aluksi samoihin kuin otelaudan välit).” Toinen heistä piti tärkeänä, että joka nuotilla ei ole sorminumeroita:

Sorminumeroita harjoitellaan ensimmäisestä tunnista alkaen ja kirjoitan nuotteihin tärkeimpiin paikkoihin vinkkejä sormijärjestyksestä, jotka helpottavat osaltaan nuotinlukua, mutta koskaan en anna oppilaankaan kirjoittaa koko kappaleeseen sorminumeroita joka nuotille, jotta tarvittava nuotinlukutaito kehittyy. Joskus tulee vastaan oppilaita, jotka ovat itse kirjoittaneet (tai äiti) jokaisen nuotin kohdalle nuotin nimen. Silloin ohjaan lempeästi, mutta jäämäkästi, että "sinä olet jo niin taitava, että osaat tunnistaa nuotit ilman, että jokaisessa kohdassa lukee nuotin nimi".

4.3.4 Säveltasoista puhuminen

Neljännessä kysymyksessä selvitettiin, miten instrumenttitunneilla puhutaan säveltasoista ja käytetäänkö niistä oikeita nimiä, eli nuotin nimeä sekä oktaavialaa. Vastauksista kävi ilmi, että niitä käytetään instrumenttiopetuksessa vain vähän ja nuoremmilla oppilailla nuottien nimiä ja oktaavialoja ei käytetä ollenkaan.

Kolme vastaajaa kertoivat, että käyttävät nuottien nimiä ja oktaavialoja opetuksessaan vanhemmilla ja pidemmälle edenneillä oppilailla. Yksi vastaajista kertoi, että "Kyllä puhutaan oikeilla nimillä sitten, kun on päästy siihen pisteeseen, että soitetaan enemmän eri oktaavialoista." Toinen vastaaja kertoi näin: "Kyllä kun on edellytyksiä, niin heti koplaan mupen asioihin, että ymmärtäisivät jotenkin. Mutta pienet vain soittavat sorminumeroilla, ja pikkuhiljaa ensin kieleltä, sitten oppivat nuottiviivastolta paikat ja abstraktit nuotit ja asteikot kun ovat kypsiä siihen." Kolmas vastaajista totesi, että "Isommilla oppilailla joskus."

Eräs vastaaja kertoi käyttävänsä säveltasojen nimiä ilman oktaavialaa sorminumerojen lisäksi: "Oktaavialoja ei tule käytettyä, koska tuntuu, että sitten on jo liikaa informaatiota. Paljon tulee sanottua sekä nuotin nimi, että sorminumero; d-kielen korkea 2. sormi eli fis."

Kaksi vastasivat, että säveltasoista ei käytetä nuotin nimeä ja oktaavialaa soittimesta johtuvista syistä: "Ei. Jousissa se tuntuu epäolennaiselta." "Ei. Kitara on transponoiva soitin ja se aiheuttaisi sotkua, kun nuottikuva ei vastaa soivaa korkeutta."

4.3.5 Korvakuulolta soittaminen

Viides kysymys käsitteli korvakuulolta soittamista. Siinä selvitettiin, soitetaanko instrumenttitunneilla korvakuulolta. Jos soitetaan, niin millaisia kappaleita tai missä yhteydessä ja soittavatko kaikki oppilaat korvakuulolta vai vain jotkut oppilaat.

Kolme vastaajista kertoi korvakuulolta soittamisen olevan osa opetusta varsinkin harrastuksen alkuvaiheessa. ”Helppoja lauluja tulee soitettua korvakuulolta. Joillekin oppilaille tämä on hovin luonnollista ja tekevät sitä kotonakin. Osalle korvakuulolta soittaminen on todella vaikeaa, mutta sitä kokeillaan kuitenkin.” Korvakuulolta soittamista kerrottiin käytettävän myös improvisaation opetuksessa:

Aluksi kaikki soittavat korvakuulolta esim. lastenlauluja, kun ei olla vielä ehditty oppia nuotteja. Esimerkiksi improvisaation yhteydessä soitetaan korvakuulolta. Osa oppilaista soittaa enemmän korvakuulolta kuin toiset. Se riippuu siitä, millaiset taipumukset soittajalla on. Osalla on luonnostaan hyvä korvakuulo ja he ovat käteviä ja taitavia siinä, kun taas osalle korvakuulolta soittaminen on hyvin tuskallista, mutta nuoteista soittaminen onnistuu. Edetään aina oppilaan lähtökohdat ja kiinnostuksen kohteet huomioonottaen. Pianisteille korvakuulolta soittaminen on moniin yksiaänisiin melodiasoittimiin verrattuna melko vaikeaa, kun pianisteilla on moniääninen kudos soitettava.

Kyllä pyritään löytämään tuttuja lauluja myös korvakuulolta, muutenkin ulkoa soitetaan paljon. Improvisoidaan ilman nuotteja. Sitä voisi tehdä enemmän. Toiset eivät halua soittaa ulkoa, mutta jos kokeillaan korvakuulolta, osa löytää laulut, osalle se on vaikeaa. Riippuu aina soittajasta.

Yksi vastaajista kertoi, että korvakuulolta soitetaan sointusäestyksiä opettajan avustuksella: ”Soitetaan. Lähinnä sointusäestyksiä. Kaikki soittavat, tosin soinnunvaihto tapahtuu myös opettajan merkistä.”

Kaksi vastaajista kertoivat, että soittotunnilla ei soiteta kovinkaan paljon korvakuulolta. Toinen heistä vastasi lyhyesti: ”Jonkinverran, ei aina.” ja toinen perusteli asiaa kiireellä sekä nuotinluvun tärkeydellä: ”Ei juurikaan. Aikaa on rajallisesti, ja tasosuorituksia monesti tulossa. Koen, että tunnit menevät enimmäkseen nuottien ja ulkoa opetteluun.”

4.3.6 Prima vista ja ulkoa oppiminen

Kuudennessa kysymyksessä tiedusteltiin, kuinka tärkeä opettajan mielestä on prima vista -taito eli nuottien hahmotus ensinäkemältä. Lisäksi kysymyksessä selvitettiin ulkoa oppimisen merkitystä opettajan mielestä.

Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että prima vista -taito on tärkeä. ”Prima vistaa opitaan kokoajan. Sama asia kuin kirjan ääneen lukeminen. Joku on siinä parempi kuin toinen.”, kertoi yksi opettajista. ”Prima Vista-taito on tärkeä, koska uusien kappaleiden omaksuminen tapahtuu nopeasti, jos Prima vista on hyvä.”, perusteli toinen. Eräs vastaaja kertoi näin: ”On, se helpottaa kappaleiden omaksumista ja tuo itsevarmuutta.” Yhden opettajan mielestä ”On tärkeä, mutta ilmeisesti pärjää.” Eräs opettaja kertoi, että ”On prima vista toki tärkeä. Oppii nopeasti ja etenee hyvin ja kokee itse onnistumista ja pystyy selvittämään paljon musiikkia itse.” Yksi opettaja kirjoitti tavoistaan prima vista -taidon kartuttamiseksi näin:

Prima vista -taito on sikäli tärkeää, että jokaisen soittajan pitäisi yleensä pystyä itse selvittämään nuottikuvan perusteella oma kotona harjoitettava kappaleensa. Välillä olen nauhoittanut erityisoppijoille (esim. lukihäiriöiset) kappaleen, jotta he voivat sen avulla kuunnella kotona ja harjoitella, koska nuotinluku on heille erityisen vaikeaa. Lukihäiriöisille välillä vinkkaan ostamaan 'Erityisten oppijoiden liitosta' värikalvon (punainen, keltainen, vihreä tai sininen), jos tunnilla sitä kokeillessa sekä normaalin tekstin että nuottien lukeminen on helpottunut, kun tietty väri ”suoristaa rivit”, eivätkä ne mene päällekkäin. Prima vistaa ei mielestäni tarvitse mitenkään arvostella tai mitata. Nuottien lukemisen nopeuden taito on joillekin oppijoille luonnostaan niin paljon helpompaa kuin toisille. Pianisteilla prima vista on lisäksi paljon vaikeampaa kuin joillakin muilla soittimilla, joilla on vain yksi rivi ja yksi ääni ja rytmi kerrallaan luettavana. Prima vistaa voi toki harjoitella, mutta kokemukseni perusteella osa oppilaista on vaan luonnostaan parempia hahmottamaan nuotteja siinä missä joku toinen harjoittelee monta vuotta ja nuotinluku on edelleen vaikeaa, vaikka olisi tunnollisesti harjoitellutkin. Aivoissa on ilmeisesti ”erilaisia nuotinlukukoneistoja” eri ihmisillä.

Ulkoa oppimisen tärkeys puolestaan jakoi mielipiteitä. Yksi vastaajista oli vahvasti ulkoa opettelemisen puolesta: ”Ulkoa oppiminen on todella tärkeää, koska silloin voi keskittyä musiikin ja kehon tunnepuoleen paremmin, eikä yleisön ja soittajan välillä ole lappuja.” Myös kaksi vastaajaa perustelivat ulkoa oppimista

samaan tapaan: ”Ulkoa soittaessa on vapaa nuottien katsomisesta. Ja osaa mielestäni silloin kappaleen tosi hyvin.” Toinen kertoi näin: ”Ulkoa oppiminen on tärkeää, ei ulkoaoppimisen, vaan kappaleiden sisäistämisen takia. Myös nuottien poissaolo auttaa oppilasta keskittymään soittamiseen toisella tavalla.” Yksi vastaajista perusteli ulkoa soittamista muistin kannalta: ”Aivojen hermoratojen kehittämisen ja säilyttämisen kannalta jokaisen ihmisen on tarpeellista ainakin silloin tällöin opetella jotain ulkoa.”

Kaksi vastaajaa olivat sitä mieltä, että eivät pidä ulkoa oppimista erityisen tärkeänä. Toinen vastaajista perusteli asiaa oppilaan henkilökohtaisilla taipumuksilla: ”Ulkoa oppii toiset paremmin kuin toiset. Ei kovin tarpeellista.”

4.3.7 Mupe-tuntien merkitys nuotinlukutaitoon

Seitsemännessä kysymyksessä kysyttiin, onko mupe-tunneista ollut apua oppilaille nuotinlukuun. Jos on ollut, niin millaista apua ja jos ei ole ollut, niin miten asiaa toivottaisiin lähestyttävän mupe-tunneilla.

Yksi vastaajista kertoi, että mupe tukee oppilaiden oppimista. Usein kuitenkin asiat on ehditty jo opetella soitossa ennen kuin niitä käydään mupessa:

Mupe-opettajilta saamani palautteen mukaan oppilaani ovat yleensä ihan "eri maailmasta" kuin muiden soittimien soittajat. He osaavat käytännössä jo kaiken vanhan ops:n mukaisesta mupe 1:stä mennessään mupe-tunneille, jos ovat soittaneet esim. vuoden-pari pianoa. Myös intervallien, sointujen, ym. osaamistaso on heillä hyvä, koska opetan nekin soittotunnilla perusteellisesti. Eli heillä on yleisesti ottaen helppoa olla mupe-tunneilla. Joskus, kun oppilas ei ole oikein harjoitellut ja/tai tieto ei tahdo hyvistä yrityksistä huolimatta pysyä päässä, mupe tukee oppilaan oppimista, kun tulee kertausta useasta suunnasta.

Eräs opettaja kertoi mupe-tunneista olleen hyötyä oppilaille nuotinlukuun: ”Olen havainnut. Se kyllä näyttää riippuvan oppilaan yleisestä motivaation tasosta. Jos motivaatio kunnossa, mupe ja soitto tukevat toisiaan. Esim. kappaleiden omaksuminen nopeutunut, kun nuottien kestoja ei tarvitse treenata tunneilla.” Toinen vastasi lyhyesti, että on havainnut olleen apua jonkin verran. Yksi vastaaja oli

havainnut mupe-tunneista olevan hyötyä, mutta opitun käytäntöön vieminen on hankalaa. ”Eivät oikein osaa siirtää mupe-tunnilla opittua omaan soittimeen. Jos nuotteja opeteltaisiin oman soittimen kautta, niin se voisi auttaa.” Yksi opettaja kertoi, että apua on ollut hieman: ”Lähinnä nuottien nimet ja paikat viivastolla.”

Yksi vastaaja ei ole havainnut mupesta olevan apua oppilaille nuotinlukuun ja hän ehdottaa uudenlaisia toimintatapoja: ”Luettas nuotteja mitä soittaa tunnilla tai orkassa. Ehdottomasti instrumenttikohtaiset mupet.”

4.3.8 Muita huomioita tai kommentteja

Kaksi opettajaa oli kirjoittanut muita huomioita tai kommentteja. Molemmat kommentit koskivat musiikin perusteiden opiskelun kuormittavuutta: ”Vapautusta ja kivaa tekemistä mupeen että jaksavat musiikkiopistoa.”

Tärkeimpänä pidettiin oppilaan omien kokemusten huomioonottamista sekä opiskelun keventämistä. Toinen vastaajista ehdotti: ”Eikö oppilaan suurin ilo voisi olla viikon kiva mupemusisointi.”

5 EMPIIRINEN KOE

5.1 Tutkimuksen toteutus

Empiirinen koe toteutettiin heti syyslukukauden alettua Merikanto-opiston yhdessä toimipisteessä ensimmäisen ja toisen vuoden mupe 4 -oppilaiden kanssa syyskuussa 2019. Merikanto-opiston opetussuunnitelman mukaan oppilaat olivat taitotasolla 3 ”Muisoinnista tulkintaan” ja taitotasolla 4 ”Tulkinnasta taiteeseen”. Oppilaille jaettiin ennen tutkimusta tiedote (liite 2) sekä suostumus- ja taustatietolomake (liite 3). Tutkimusta toteutettiin oppitunneilla kolmen viikon ajan. Oppilaat ottivat tutkimuksen vastaan positiivisesti.

Ensimmäisen vuoden mupe 4 -oppilaita oli 9 ja toisen vuoden oppilaita oli 17. Toisen vuoden oppilaat oli tarkoitus jakaa kahteen pienempään ryhmään, mutta aikataulullisiin syihin vedoten kaikki oppilaat halusivat tulla samaan aikaan tunnille. Ryhmäkokojen erilaisuuden vuoksi ensimmäisen vuoden oppilaiden kanssa tutkimukseen käytettiin aikaa viikoittain 60 minuuttia ja toisen vuoden ryhmän kanssa viikoittain 75 minuuttia.

Ensimmäisellä tunnilla ryhmien kanssa toteutettiin lähtötasotesti (liite 4), joka sisälsi kuusi tehtävää. Lähtötasotestiin käytettiin aikaa 30 minuuttia. Ensimmäisessä tehtävässä testattiin oppilaan kykyä hallita sävelten nimet ylöspäin ja alaspäin sekä hypyin. Toinen ja kolmas kysymys testasivat, osaako oppilas nimetä ylennykset ja alennukset siinä järjestyksessä, jossa ne tulevat etumerkintään sekä piirtää ne viivastolle käyttämällään nuottiavaimella. Neljännessä tehtävässä arvioitiin sävelten välimatkaa ilman laskemista. Viidennessä kysymyksessä oppilaan tehtävänä oli piirtää tuntemansa nuottiavaimet sekä sävel c¹ viivastolle. Viimeisessä tehtävässä kirjoitettiin kuultu melodia ja rytmi viivastolle.

Seuraavaksi harjoiteltiin kyseisiä asioita yhdessä (liite 5). Lähtötasotestin jälkeen samalla tunnilla harjoiteltiin säveltasoja. Juurisäveliä harjoiteltiin leikin avulla, jossa oppilaat sanoivat sävelten nimiä pyydetyssä järjestyksessä. Harjoitus oli tarkoitus toteuttaa ympyrässä pallon kanssa, mutta se osoittautui haasteelliseksi

kyseisessä luokkatilassa, niin se tehtiin vuorollaan omilta paikoilta. Harjoitus tehtiin ylöspäin ja alaspäin intervaleilla sekunti, terssi ja kvartti. Harjoitus osoittautui tarpeelliseksi ja ainakin miettiminen alaspäin sekä isommat intervallit osoittautuivat haasteellisiksi. Säveltasoja harjoiteltiin lisäksi nuottiviivastolla ja tehtiin muistisääntöjä helpottamaan nuotinlukua. Lisäksi ylennykset ja alennukset harjoiteltiin nimillä sekä niiden piirtäminen viivastolla. Oppilaat täyttivät palautelomaketta (liite 6) aina tehtyjen harjoitusten jälkeen.

Toisella tunnilla oppilaat saivat nähdä lähtötasotestit tarkistettuina ja käytiin läpi siitä oppilaille ilmenneitä kysymyksiä ja ongelmakohtia. Tämän jälkeen kerrattiin edellisen tunnin säveltasosasiat. Intervalleja harjoiteltiin viivastolla lähinnä siitä näkökulmasta, miltä erilaiset hyppyt näyttävät viivastolla. Lisäksi käytiin läpi nuottien kestot. Oppilaat tekivät 2–4 hengen ryhmissä neljän iskun mittaisen rytmin. Tämän jälkeen oppilaat soittivat niitä toisilleen ja niistä muodostettiin rytmidikaatti. Oppilaat osallistuivat harjoitukseen innokkaasti.

Kolmannella tunnilla kuunneltiin Antonio Vivaldin säveltämästä viulukonserttosarjasta Neljä vuodenaikaa Syksyn viimeinen osa. Kuuntelun perusteella oppilaat kuvailivat ensin teoksen tunnelmia. Tämän jälkeen melodiaa kuunneltiin tarkemmin ja tehtiin täydennystehtävä yhdessä. Harjoitusta lähestyttiin siitä näkökulmasta, kuinka paljon sävellajia ja kolmisointua voi käyttää apuna melodian kirjoittamisessa. Tahteja myös verrattiin toisiinsa, onko niissä jotain samaa, jolloin kaikkea ei tarvitse miettiä sävel kerrallaan. Lopputestiin (liite 7) jätettiin tunnin lopusta 30 minuuttia aikaa. Testi oli sama kuin lähtötasotesti. Oppilaat tiesivät etukäteen lopputestistä, mutta he eivät tienneet sitä, että testi tulee olemaan sama. Olin suunnitellut kaikki empiirisessä kokeessa käytetyt tehtävät ja harjoitukset itse.

5.2 Taustatiedot

Ensimmäisen vuoden mupe 4 -oppilaita oli yhdeksän, joista seitsemän osallistui tutkimukseen. Heistä kolme oli pianonsoittajia, kaksi viulunsoittajaa, yksi trumpetinsoittaja ja yksi ei ilmoittanut instrumenttia (taulukko 6). Toisen vuoden mupe 4 -oppilaita oli 17, joista tutkimukseen osallistui 15 oppilasta. Heistä neljä oli pianonsoittajia, kolme viulunsoittajaa, yksi sellonsoittaja, kolme huilunsoittajaa,

kaksi klarinetinsoittajaa, yksi kitaransoittajaa ja yksi lyömäsoittaja (taulukko 6). Osallistumisprosentti oli 84,6 %.

TAULUKKO 6. Instrumentti

Instrumentti	Lukumäärä	Prosentti
Alttoviulu	0	0 %
Harmonikka	0	0 %
Huilu	3	13,6 %
Kitara	1	4,5 %
Klarinetti	2	9,1 %
Käyrätorvi	0	0 %
Lyömäsoittimet	1	4,5 %
Pasuuna	0	0 %
Piano	7	31,8 %
Saksofoni	0	0 %
Sello	1	4,5 %
Sähköbasso	0	0 %
Sähkökitara	0	0 %
Trumpetti	1	4,5 %
Tuuba	0	0 %
Viulu	5	22,7 %
Yksinlaulu	0	0 %
En halua vastata	1	4,5 %

Ensimmäisen vuoden mupe 4 -oppilaista oli kuusi tyttöä ja yksi poika sekä toisen vuoden mupe 4 -oppilaista oli 11 tyttöä ja neljä poikaa (taulukko 7).

TAULUKKO 7. Sukupuoli

Sukupuoli	Lukumäärä	Prosentti
Tyttö	17	77,3 %
Poika	5	22,7 %
En halua vastata	0	0 %

Ensimmäisen vuoden mupe 4 -oppilaista oli kuusi 12-vuotiasta ja yksi 13-vuotias sekä toisen vuoden mupe 4 -oppilaista oli kolme 13-vuotista, kuusi 14-vuotiasta, viisi 15-vuotiasta ja yksi 17-vuotias (taulukko 8).

TAULUKKO 8. Ikä

Ikä	Lukumäärä	Prosentti
11-vuotias	0	0 %
12-vuotias	6	27,3 %
13-vuotias	4	18,2 %
14-vuotias	6	27,3 %
15-vuotias	5	22,7 %
16-vuotias	0	0 %
17-vuotias	1	4,5 %
En halua vastata	0	0 %

Ensimmäisen vuoden mupe 4 -oppilaista yksi opiskeli kolmatta vuotta musiikkiopistossa, kolme opiskeli viidettä vuotta, yksi opiskeli kuudetta vuotta, yksi seitsemättä vuotta ja yksi ei vastannut kysymykseen (taulukko 9). Toisen vuoden mupe 4 -oppilaista kaksi opiskeli neljättä vuotta musiikkiopistossa, neljä opiskeli viidettä vuotta, neljä opiskeli kuudetta vuotta, kolme opiskeli seitsemättä vuotta ja kaksi kahdeksatta vuotta (taulukko 9).

TAULUKKO 9. Opiskeluvuosi musiikkiopistossa

Opiskeluvuosi	Lukumäärä	Prosentti
Kolmas vuosi	1	4,5 %
Neljäs vuosi	2	9,1 %
Viides vuosi	8	36,4 %
Kuudes vuosi	5	22,7 %
Seitsemäs vuosi	3	13,6 %
Kahdeksas vuosi	2	9,1 %
En halua vastata	1	4,5 %

Kaikki oppilaat olivat sitä mieltä, että nuotinlukutaito on tärkeä soittaessa (taulukko 10).

TAULUKKO 10. Nuotinluvun tärkeys soittaessa

Nuotinluvun tärkeys	Lukumäärä	Prosentti
Tärkeää	22	100 %
Ei ole tärkeää	0	0 %
En halua vastata	0	0 %

Ensimmäisen vuoden mupe 4 -oppilaista nuotinlukutaito oli omasta mielestään riittävän sujuva kuudella oppilaalla ja yhdellä ei ollut mielestään riittävä nuotinlukutaito sekä ryhmästä kolme oli vastannut, että hänen nuotinlukutaitonsa on myös soitonopettajan mukaan riittävä ja neljä ei osannut sanoa soitonopettajan mielipidettä (taulukko 11). Toisen vuoden mupe 4 -oppilaista nuotinlukutaito oli omasta mielestään riittävän sujuva 11 oppilaalla ja neljällä ei ollut mielestään riittävä nuotinlukutaito sekä ryhmästä seitsemän oli vastannut, että hänen nuotinlukutaitonsa on myös soitonopettajan mukaan riittävä ja kahdeksan ei osannut sanoa soitonopettajan mielipidettä (taulukko 11).

TAULUKKO 11. Oppilaan nuotinlukutaito

Omasta mielestä	Lukumäärä	Prosentti
Riittävä	17	77,3 %
Ei ole riittävä	5	22,7 %
En halua vastata	0	0 %
Soitonopettajan mielestä		
Riittävä	10	45,5 %
Ei ole riittävä	0	0 %
En osaa sanoa	12	54,5 %

Ensimmäisen vuoden mupe 4 -oppilaista kuusi ei käyttänyt soittaessaan nuotinlukuun mitään apukeinoja ja yksi käytti sorminumeroita sekä toisen vuoden mupe 4 -oppilaista yhdeksän ei käyttänyt soittaessaan nuotinlukuun mitään apukeinoja ja kuusi käytti apuna kirjaimia tai sorminumeroita (taulukko 12).

TAULUKKO 12. Apukeinojen käyttö nuotinluvussa

Apukeinojen käyttö	Lukumäärä	Prosentti
Käytän apukeinoja	7	31,8 %
En käytä apukeinoja	15	68,2 %
En halua vastata	0	0 %

Ensimmäisen vuoden mupe 4 -oppilaista kolme soitti mielellään korvakuulolta ja neljä ei soittanut mielellään korvakuulolta, kuusi soitti mielellään prima vista ja yksi ei soittanut mielellään ensinäkemältä sekä viisi soitti mielellään ulkoa ja kaksi ei soittanut mielellään ulkoa (taulukko 13). Toisen vuoden mupe 4 -oppilaista kuusi soitti mielellään korvakuulolta, seitsemän ei soittanut mielellään korvakuulolta ja kaksi ei halunnut vastata, seitsemän soitti mielellään prima vista, viisi ei soittanut mielellään ensinäkemältä ja kolme ei halunnut vastata sekä kahdeksan soitti mielellään ulkoa, kuusi ei soittanut mielellään ulkoa ja yksi ei halunnut vastata (taulukko 13).

TAULUKKO 13. Korvakuulolta soittaminen, prima vista ja ulkoa soittaminen

Korvakuulolta soittaminen	Lukumäärä	Prosentti
Soitan mielelläni	9	40,9 %
En soita mielelläni	11	50,0 %
En halua vastata	2	9,1 %
Prima vista		
Soitan mielelläni	13	59,1 %
En soita mielelläni	6	27,3 %
En halua vastata	3	13,6 %
Ulkoa soittaminen		
Soitan mielelläni	13	59,1 %
En soita mielelläni	8	36,4 %
En halua vastata	1	4,5 %

Ensimmäisen vuoden mupe 4 -oppilaista kaikki olivat sitä mieltä, että nuotinluvussa ei mikään ole haastavaa ja toisen vuoden mupe 4 -oppilaista kolme koki haastavaksi nuotin nimeämisen, kahdeksan koki haastavaksi rytmin ja kolmelle nuotista soittaminen oli haastavaa (taulukko 14).

TAULUKKO 14. Haastavuudet

Nuotin nimeäminen	Lukumäärä	Prosentti
Haastavaa	3	13,6 %
Ei ole haastavaa	19	86,4 %
En halua vastata	0	0 %
Rytmi		
Haastavaa	8	36,4 %
Ei ole haastavaa	14	63,6 %
En halua vastata	0	0 %
Nuotista soittaminen		
Haastavaa	3	13,6 %
Ei ole haastavaa	19	86,4 %
En halua vastata	0	0 %

Ensimmäisen vuoden mupe 4 -oppilaista kuusi oli kokenut musiikin perusteiden opiskelusta olleen hyötyä nuotinluvun oppimiseen ja yksi ei ollut kokenut hyötyä sekä toisen vuoden mupe 4 -oppilaista 12 vastasi musiikin perusteiden opiskelusta olleen apua nuotinlukuun ja kolmelle ei ole ollut apua (taulukko 15).

TAULUKKO 15. Musiikin perusteiden opiskelun hyödyllisyys

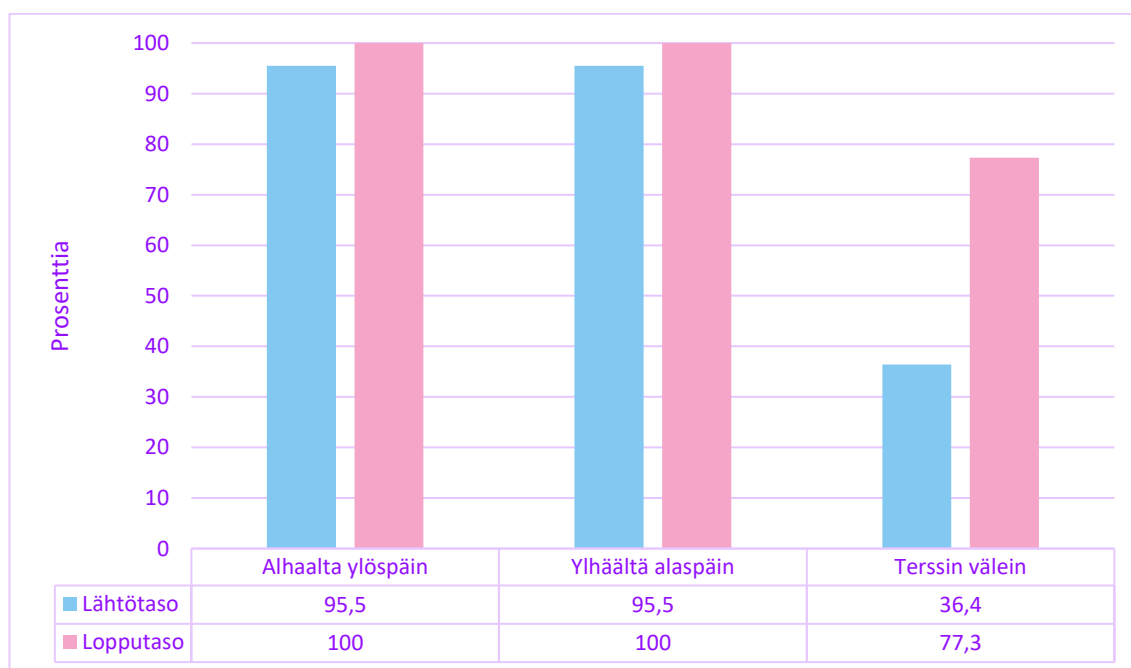
Musiikin perusteiden opiskelu	Lukumäärä	Prosentti
On ollut apua nuotinlukuun	18	81,8 %
Ei ole ollut apua nuotinlukuun	4	18,2 %
En halua vastata	0	0 %

5.3 Kehittyminen

Oppilaiden kehittymistä mitattiin vertaamalla ensimmäisen tunnin alussa tehtyä lähtötasotestiä ja viimeisen tunnin lopussa tehtyä lopputestiä keskenään. Juurisävelten nimien osaaminen on edellytys nuotinluvulle. Ne opetellaan yleensä ensimmäisten asioiden joukossa, kun oppilas aloittaa musiikin perusteiden opiskelun ja tämän jälkeen lähes kaikki asiat perustuvat tälle osaamiselle. Lähtötasotestissä ensimmäisen vuoden mupe 4 -ryhmän seitsemästä oppilaasta kuusi

muisti ulkoa juurisävelet oikeassa järjestyksessä alhaalta ylös ja toisinpäin. Lopputestissä kaikki muistivat ne ulkoa. Toisen vuoden ryhmästä kaikki viisitoista oppilasta muistivat ne ulkoa jo lähtötasotestissä. Kuusi kertoi miettineensä järjestystä lähtötestissä ja heistä kolme oppi ne lopputestiin mennessä sujuvasti ulkoa. Juurisävelten osaaminen alhaalta ylöspäin ja ylhäältä alaspäin oli lähtötasotestissä 95,5 % ja lopputestissä 100 % (kuvio 3).

Hankaluuksia aiheutti juurisävelten osaaminen terssin välein, jota tarvitaan kolmisointujen soittamisessa. Ensimmäisen vuoden ryhmässä yksi suoriutui tästä tehtävästä lähtötasotestissä ja hän ilmoitti osanneensa ne ulkoa. Lopputestissä tehtävän osasi jo kuusi oppilasta ja heistä kolme osasi ne ulkoa. Lähtötasotestissä toisen vuoden ryhmästä juurisävelet osasivat terssin välein seitsemän oppilasta, joista viisi osasi ne ulkoa. Lopputestissä 11 osasi tehdä tehtävän ja heistä seitsemän ilmoitti osanneensa ne ulkoa. Juurisävelten osaaminen terssin välein oli lähtötasotestissä 36,4 % ja lopputestissä 77,3 % (kuvio 3).

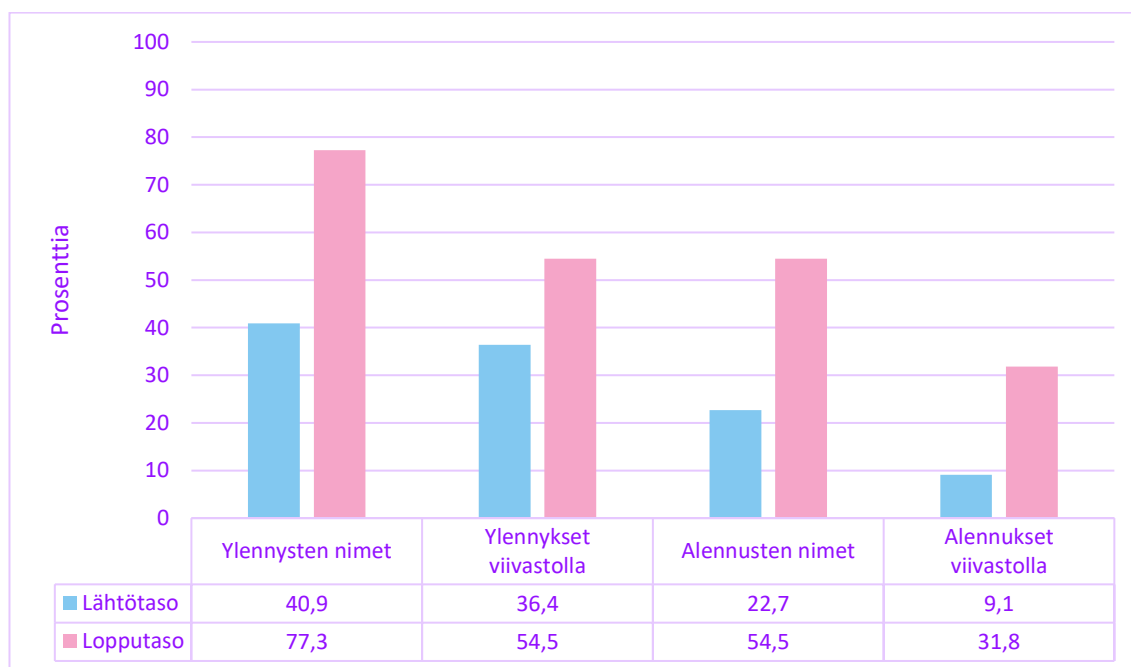

KUVIO 3. Juurisävelet

Ylennysten nimet etumerkinnän mukaisessa järjestyksessä osasi lähtötasotestissä ensimmäisen vuoden ryhmästä kolme oppilasta ja heistä kaksi osasi merkitä ne myös nuottiviivastolle oikeille paikoilleen. Lopputestissä ylennysten nimet osasi neljä oppilasta. Nuottiviivastolle kirjoittamisessa oli tapahtunut parannusta, mutta edelleen kaksi oppilasta osasi merkitä kaikki ylennykset nuottiviivastolle

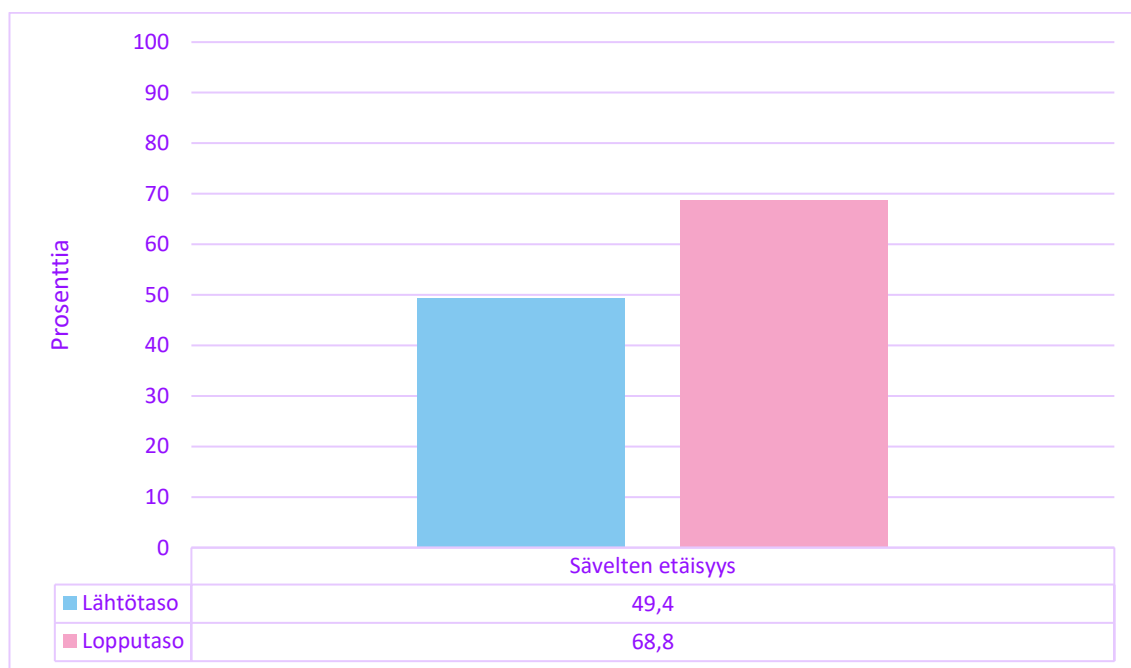
etumerkinnän mukaisessa järjestyksessä. Toisen vuoden ryhmässä ylennysten nimet etumerkinnän mukaisessa järjestyksessä osasi kuusi oppilasta ja heistä kaikki osasivat merkitä ne myös nuottiviivastolle oikeille paikoilleen. Lopputestissä ylennysten nimet osasi 13 oppilasta ja heistä 10 osasi merkitä ne myös nuottiviivastolle oikeille paikoilleen. Ylennysten nimien osaaminen oli lähtötasotestissä 40,9 % ja lopputestissä 77,3 % sekä niiden merkitsemisen osasi lähtötasotestissä 36,4 % ja lopputestissä 54,5 % (kuvio 4).

Alennusten nimet etumerkinnän mukaisessa järjestyksessä osasi lähtötasotestissä ensimmäisen vuoden ryhmästä yksi oppilas ja hän osasi merkitä ne myös nuottiviivastolle oikeille paikoilleen. Lopputestissä alennusten nimet osasi kaksi oppilasta. Nuottiviivastolle kirjoittamisessa oli tapahtunut parannusta, mutta edelleen yksi oppilas osasi merkitä kaikki alennukset nuottiviivastolle oikein. Toisen vuoden ryhmässä neljä oppilasta osasi alennusten nimet etumerkinnän mukaisessa järjestyksessä ja heistä yksi osasi merkitä ne myös nuottiviivastolle oikeille paikoilleen. Lopputestissä alennusten nimet osasi 10 oppilasta ja kuusi osasi merkitä ne myös nuottiviivastolle oikeille paikoilleen. Alennusten nimien osaaminen oli lähtötasotestissä 22,7 % ja lopputestissä 54,5 % sekä niiden merkitsemisen osasi lähtötasotestissä 9,1 % ja lopputestissä 31,8 % (kuvio 4).

KUVIO 4. Ylennykset ja alennukset

Intervallien tunnistamisesta ilman laskemista on apua sujuvassa nuotinluvussa. Ensimmäisen vuoden ryhmässä lähtötasotestissä kahdeksan kohdan tehtävässä oli keskimäärin oikein 3,4 ja lopputestissä 5,1. Toisen vuoden ryhmässä lähtötasotestissä tehtävästä oli keskimäärin oikein 4,5 ja lopputestissä 5,9. Sävelten etäisyyksien tunnistus onnistui lähtötasotestissä 49,4 % ja lopputestissä 68,8 % (kuvio 5).

KUVIO 5. Intervallit

Testeissä arvioitiin oppilaan taitoa piirtää erilaisia nuottiavaimia ja sävel c^1 kyseisellä avaimella. Ensimmäisen vuoden ryhmässä lähtötasotestissä kaikki seitsemän oppilasta olivat piirtäneet g-avaimen ja neljällä se oli viivastolla oikealla paikallaan. Sävelen c^1 oli osannut piirtää viisi oppilasta. Lopputestissä g-avaimen paikka ei ollut ryhmäläisillä täsmentynyt, mutta kaikki oppilaat olivat osanneet piirtää sävelen ensimmäiselle ala-apuviivalle. Toisen vuoden ryhmässä kaikki olivat piirtäneet g-avaimen. Kolmella oli lähtötasotestissä avain väärällä kohdalla viivastolla, mutta lopputestissä kaikilla avain oli piirretty täsmällisesti. Sävelen c^1 kaikki oppilaat olivat osanneet piirtää oikealle paikalleen jo lähtötasotestissä. G-avaimen piirtäminen oikealle paikalleen onnistui lähtötasotestissä 72,7 % ja lopputestissä 86,4 % sekä sävelen c^1 piirtäminen onnistui lähtötasotestissä 90,9 % ja lopputestissä 100 % (kuvio 6).

Ensimmäisen vuoden ryhmästä yksi oppilas oli piirtänyt lähtötasotestissä f-avaimen ja sävelen c¹ oikealle paikalleen. Lopputestissä kaikki oppilaat olivat piirtäneet f-avaimen ja neljällä se oli oikealla paikallaan. Sävelen oli osannut piirtää ensimmäiselle yläapuviivalle neljä oppilasta. Toisen vuoden ryhmästä lähtötasotestissä kaikki olivat hahmotelleet f-avainta viivastolle, mutta oikein sen oli piirtänyt seitsemän oppilasta. Sävelen osasi piirtää oikealle paikalleen kuusi oppilasta. Lopputestissä f-avaimen osasi piirtää paikalleen 11 oppilasta ja sävelen oikealle paikalleen kahdeksan oppilasta. F-avaimen piirtäminen oikealle paikalleen onnistui lähtötasotestissä 36,4 % ja lopputestissä 68,2 % sekä sävelen c¹ piirtäminen onnistui lähtötasotestissä 31,8 % ja lopputestissä 54,5 % (kuvio 6).

Lähtötasotestissä ensimmäisen vuoden ryhmästä yksi oppilas oli piirtänyt c-avaimen ja sävelen c¹ oikeille paikoilleen. Lopputestissä tässä oli onnistunut neljä ryhmän oppilaista. Toisen vuoden ryhmästä lähtötasotestissä c-avaimen oli piirtänyt seitsemän oppilasta ja viisi oli piirtänyt sävelen oikein viivastolle. Lopputestissä 12 oppilasta oli piirtänyt avaimen ja heistä seitsemän oli osannut piirtää sävelen myös oikealle paikalleen. C-avaimen piirtäminen oikealle paikalleen onnistui lähtötasotestissä 36,4 % ja lopputestissä 72,7 % sekä sävelen c¹ piirtäminen onnistui lähtötasotestissä 27,3 % ja lopputestissä 50,0 % (kuvio 6).

KUVIO 6. Nuottiavaimet ja säveltasot

Melodian ja rytmin hahmottaminen kuulonvaraisesti oli monelle oppilaalle hankalaa. Kaikissa kolmessa melodiassa oli kaksi tahtia ja kahdeksan säveltä. Lähtötasotestistä lopputestiin tapahtui parannusta monessa asiassa. Oppilaat osasivat käyttää lopputestissä kolmisoinnun säveliä paremmin apunaan melodian kirjoittamisessa ja näin myös lopetussävel oli useammin oikein. Nuotinkirjoitus oli selkeämpää lopputestissä ja yksityiskohdat oli mietitty tarkemmin, esimerkiksi nuotien varret oli piirretty useammin oikein päin. Myös tahtiosoitus oli lopputestissä useammin oikein ja rytmit olivat kirjoitettu täsmällisemmin. Kirjoittamista helpotti varmasti tehtyjen harjoitusten lisäksi se, että melodiat olivat jo tuttuja lähtötasotestistä.

5.4 Palaute

Ensimmäisen vuoden mupe 4 -ryhmässä kaikki palaute oli positiivista. Seitsemästä oppilaasta viisi kirjoitti palautteessa, että harjoituksista oli apua nuotinluku- ja kirjoitustaidon kannalta. Kaksi vastasi, että osasivat asiat jo ennestään. Neljässä palautteessa oli mainittu, että oppilas oppi ylennykset ja alennukset paremmin. Ryhmän kaikki oppilaat pitivät rytmii- ja melodiaharjoituksia mukavina. Oppilaista neljä oli maininnut, että tämä kolmen viikon jakso oli heidän mielestään kiva. Kaksi oppilasta oli kirjoittanut, että oli mukavaa, kun ei tehty tehtäviä tavalliseen tapaan. Yksi oppilaista kirjoitti näin:

1. Opitko säveltasoista jotain uutta?
Opin ylennykset ja alennukset paremmin.
2. Mitä mieltä olit rytmiharjoituksista?
Oli kivempaa tehdä oppilaitten kesken!
3. Mitä mieltä olit melodiaharjoituksista?
Oli kiva!
4. Oliko harjoituksista apua nuotinluku- ja kirjoitustaidon kannalta?
Oli paljonkin.
5. Muita kommentteja tai palautetta.
Eipä oo, oli kiva juttu!

Toisen vuoden mupe 4 -ryhmän viidellätoista oppilaalla oli enemmän erilaisia mielipiteitä, vaikka palautteet olivat pääosin hyvin vähäsanaisia. Seitsemän oli kirjoittanut palautteeseen, että harjoituksista oli selkeästi apua nuotinluku- ja kirjoitustaidon kannalta ja kuusi arveli, että apua saattoi olla ainakin hieman. Kaksi

oppilasta kirjoitti, että asiat ovat pääosin liian vaikeita, eivätkä siksi oppineet uutta. Yhtä oppilasta lukuun ottamatta rytmit oli koettu kivoiksi ja helpoiksi, mutta melodia tehtävät jakoivat oppilaiden mielipiteet niin, että toinen puoli oli niistä innoissaan ja toinen puoli piti niitä hankalina. Useasta palautteesta kävi ilmi, että asiat olivat ennestään tuttuja, mutta kertaus teki hyvää. Kahden oppilaan erilaiset palauteet:

1. Opitko säveltasosta jotain uutta?
Opin alennuksia, sanan terssi ja ylennysten ja alennusten paikat.
 2. Mitä mieltä olit rytmiharjoituksista?
Oli vähän vaikea, mutta lopulta tajusin asian.
 3. Mitä mieltä olit melodiaharjoituksista?
Oli kiva harjoitus ja oli mukavaa kun oli vähän helpompi kappale.
 4. Oliko harjoituksista apua nuotinluku- ja kirjoitustaidon kannata?
Oli erittäin paljon, tajusin nuoteista paljo paremmin.
 5. Muita kommentteja tai palautetta.
Oli kivaa kun oli erilaista!
-
1. Opitko säveltasosta jotain uutta?
Kertailua, ei sinänsä uutta.
 2. Mitä mieltä olit rytmiharjoituksista?
Helpompia kuin melodiat, ei vaikeita.
 3. Mitä mieltä olit melodiaharjoituksista?
Vähän hankalia.
 4. Oliko harjoituksista apua nuotinluku- ja kirjoitustaidon kannata?
Jos tekisi paljon / enemmän niin joo.
 5. Muita kommentteja tai palautetta.
Omasta mielestä helppoa melodia tehtäviä lukuunottamatta.

6 POHDINTA

Instrumenttiopettajien kyselyn vastausprosentti jäi valitettavan alhaiseksi, ainostaan 26 % kyselyn saaneista vastasi siihen. Kysely toteutettiin toukokuussa, joka on usein opettajille vuoden työläintä aikaa ja tämä varmasti vaikutti vastausprosenttiin. Jousisoitinopettajat olivat aktiivisimpia vastaajia, sillä heitä oli kuudesta vastaajasta neljä. Kyselyn aihe saattoi tuntua jousisoitinopettajista tärkeältä ja innosti vastaamaan. Jousisoittimia pidetään monesti vaikeina soittimina nuotinluvun osalta, koska soittimessa ei ole tiettyjä koskettimia tai näppäimiä vastaamassa tiettyä säveltasoja. Lisäksi yksi kitaransoitonopettaja ja yksi pianonsoitonopettaja vastasivat kyselyyn. Sain kysymyksiin perusteellisia vastauksia. Olin kuitenkin toivonut vastauksia enemmän ja laajasti eri instrumenttien opettajilta, esimerkiksi puhallinsoittajia on oppilaista suuri osa ja nyt heidän opettajiensa näkökulma jäi saamatta kokonaan.

Kyselyssä selvisi, että puolet soitonopettajista olivat sitä mieltä, että oppilaiden nuotinlukutaito ei ole riittävä soittotunneilla harjoitettaviin kappaleisiin. Poikkeuksena kuitenkin pianonsoitonopettaja kertoo, että pianonsoittajilla ei ole yleensä ongelmia nuotinluvussa. Tämä näkyy myös musiikin perusteiden opiskelussa. Uskon tämän johtuvan siitä, että piano on luonteeltaan sellainen soitin, että nuottien lukeminen on soittamisessa välttämätöntä: pianistit soittavat paljon nuotteja kerrallaan, käytössä on kaksi nuottiavainta, soittimen ääniala on laaja, eikä sorminumeroilla pysty soittamaan kovin pitkälle. Nuotinlukua saattaa helpottaa se, että pianon koskettimisto on helposti hahmotettavissa ja tietty kosketin vastaa tiettyä säveltasoja. Monissa muissa soittimissa pystyy nuotinlukutaidon korvaamaan helpommin jollain toisella taidolla.

Musiikin perusteiden tunneilla opetellaan nuottien nimet oktaavialoineen. Harmillisen monella taito ei kehity sujuvaksi, vaan jää sellaiselle tasolle, että oppilas muistaa yhden tai muutaman säveltason paikan viivastolla ja tämän jälkeen jokainen nuotti on laskettava erikseen. Tällöin nuotinluku on hidasta ja vaivalloista. Kyselyn perusteella soittotunneilla ei käytetä nuottien nimiä kovinkaan paljon, varsinkin oktaavialat jäävät usein huomiotta soittotunneilla.

Olisi tärkeää, että soittotunneilla puhuttaisiin nuoteista niiden oikeilla nimillä, jotta oppilas ymmärtäisi musiikin perusteiden tunneilla käsitellyn ja soittamisen yhteyden. Kun oppilas oppii lukemaan nuotteja yhdeltä nuottiavaimelta, hänen on helppo siirtää opittu taito tarvittaessa myös vieraammalle nuottiavaimelle. Tämä aiheuttaa usein oppilaissa ja myös instrumenttiopettajissa ihmetystä, mutta esimerkiksi säestyksen tai kokoonpanon kanssa soitettaessa on hyvä osata lukea myös toisten instrumenttien nuotteja.

Kyselystä ilmeni, että nuottien nimien sijaan soittotunneilla käytetään paljon sorminumeroita. Ne ovat varmasti hyödyllisiä soitonopiskelun alkuvaiheessa. Sorminumerot olisi kuitenkin hyvä jättää pois, kun oppilas aloittaa musiikin perusteiden opiskelun, jotta soitonopiskelu ja nuottien lukemisen oppiminen tukisivat toinen toistaan. Näin oppilaalle syntyisi helpommin rutiini nuotinlukuun.

Kaikki instrumenttiopettajat pitivät prima vista -taitoa tärkeänä, joka kertoo sujuvan nuotinlukutaidon arvostuksesta. Sitä on tärkeää harjoitella instrumenttitunneilla, sillä prima vista -taidon ja nuotinlukutaidon ongelmat ovat samanlaisia. Vastaavasti näitä molempia voidaan kehittää harjoittelemalla. Soitonopettajien olisi hyvä pitää huolta siitä, että oppilas lukee nuotteja oikeasti soittaessaan. Oppilaan on tärkeää kokea saavansa tukea itsenäisen ja sujuvan nuotinlukutaidon oppimiseen.

Muutamit soitonopettajat toivoivat instrumenttien tuomista musiikin perusteiden tunneille. Yhdellä opettajalla mielipide oli niin vahva, että hän ei nähnyt musiikin perusteista olevan hyötyä ollenkaan itsenäisenä aineena, ilman omaa soitinta. Omia soittimia käytetään ryhmäopetuksessa tällä hetkellä toisinaan. Soittimet toimivat rauhallisen tai pienen ryhmän kanssa, mutta isossa ryhmässä niiden kanssa on hankalampaa toimia. Usein oppilaan huomio kiinnittyy omaan soittimeen liikaa ja opetettava asia jää toissijaiseksi. Toisaalta kaikki eivät ole halukkaita tuomaan omaa soitinta ryhmätunnille, koska se voi aiheuttaa oppilaalle pelkoa tai jännitystä. En usko soittimien toimivan musiikin perusteiden opetuksessa jatkuvana käytäntönä. Toteutuessaan se vaatisi musiikinteoriapedagogin osaamiseen soitinopin rinnalle lisäksi käytännön osaamista kaikista soittimista. Työssä tämä tarkoittaisi musiikin hahmotusaineiden opettajien ja soitonopettajien

välille entistä enemmän yhteistyötä. Myös tilat täytyisi olla tällaisessa opetuksessa erilaiset.

Musiikin hahmotusaineet ovat tukena soittamiselle ja muusikkouden kehittymiselle. On paljon asioita, jotka on hyvä käydä läpi ja harjoitella ensin ilman soitinta. Tietojen ja taitojen olisi tarkoitus siirtyä käytäntöön myöhemmin soittotunneilla. Tästä syystä instrumenttiopettajilla tulisi olla helposti saatavilla tieto siitä, millaisia asioita oppilas opiskelee sillä hetkellä ryhmätunneilla. Toisinaan annan oppilaille tehtäväksi kysyä jotain asiaa soittotunnilla oman soittimen näkökulmasta, mutta moni oppilas kokee liian vaikeaksi ottaa teoreettista asiaa esille oma-aloitteisesti soittotunnilla. Oppilaan on tärkeää saada asioihin myös instrumenttiopettajan näkökulma ja kokemus myös oman soittimen kautta, jotta asiat eivät jäisi irrallisiksi.

Opettajien välisen yhteistyön lisääminen auttaisi oppilaiden nuotinlukutaidon kehittämässä. Esimerkiksi yksittäisten oppilaiden tai orkestereiden kappaleiden kautta on mahdollista harjoitella musiikin hahmotukseen liittyviä asioita ryhmätunneilla. On myös tärkeää, että instrumenttiopettaja seuraa ja tukee oppilaan teoreettista osaamista, koska hän on ainut opettaja, joka keskustelee ja työskentelee oppilaan kanssa kahden kesken viikoittain. Instrumenttiopettajien ja musiikin hahmotusaineiden opettajien tulisi vaihtaa ajatuksiaan aktiivisemmin. Yhteistyön määrään vaikuttavat kuitenkin siihen käytettävissä olevat resurssit, jotka ovat vähäiset varmasti monessa musiikkiopistossa. Jokaisella opettajalla on myös erilaiset aikataulut, joten opettajat eivät tapaa toisiaan työpaikalla juuri koskaan ilman sovittua tapaamista. Yhteistyön edellytyksenä on, että opettajat arvostavat myös toisen tekemää työtä ja ovat kiinnostuneita opetuksen kehittämistä. Toisinaan omista rutiineista on hyvä joustaa. Kaikilla opettajilla päämäärä on kuitenkin yhteinen, oppilaiden oppiminen ja musiikin tuottama ilo.

Empiirinen koe otettiin hyvin vastaan ja osallistumisprosentti oli 82,0 %. Ryhmissä oli yhteensä 26 oppilasta ja ainoastaan neljä jäi pois tutkimuksesta suostumuslomakkeen puuttumisen tai poissaolojen vuoksi. Yhdeksän oppilaan ensimmäisen vuoden mupe 4 -ryhmän kanssa tutkimuksen toteutus onnistui sujuvasti ja tuntityöskentely oli tehokasta. 17 oppilaan toisen vuoden mupe 4 -ryhmä oli lähes kaksinkertainen ja poikkeuksellisen suuri ryhmä musiikin hahmotusainei-

den opiskeluun. Vaikka tämän ryhmän tunti oli 15 minuuttia pidempi, isossa ryhmässä opettajalla jää hyvin vähän aikaa henkilökohtaiseen ohjaukseen ja aikaa menee helpommin myös oppilaiden tuntikäyttäytymisestä huolehtimiseen. Tämän vuoksi pidän tärkeänä, että musiikin hahmotusaineiden opiskelussa ryhmäkoko ei nouse paljon suuremmaksi kuin 10 oppilasta.

Kaikki oppilaat vastasivat kyselyssä, että pitävät nuotinkulutaitoa tärkeänä osana soittamista. Tämä kertoo oppilaiden motivaatiosta kehittää ja ylläpitää nuotinlukutaitoaan. Oppilailla oli positiivisempi kuva omasta nuotinlukutaidostaan, kuin opettajilla. 77,3 % oppilaista piti omaa nuotinlukutaitoaan riittävänä soitettaviin kappaleisiin. Oppilaat kaipaavat enemmän palautetta, sillä 54,5 % oppilaista kertoi, että eivät tiedä soitonopettajan mielipidettä asiaan.

Ainoastaan 13,6 % oppilaista piti nuotista soittamista ja nuottien nimeämistä vaikeana. Erityisesti harjoitus, jossa nimettiin leikin varjolla säveliä ylöspäin ja alaspäin eri intervallien välein, osoittautui tarpeelliseksi. Sävelten luetteleminen järjestyksessä ylöspäin oli kaikille helppoa. Silti kukaan ei kyseenalaistanut tällaisen perusasian kertaamista. Välimatkojen miettiminen ja suunnan vaihtaminen antoivat kaikille haastetta. Harjoitusta on hyvä käyttää jatkossakin ja kehittää erilaisiksi leikeiksi. Lähtötasotestin ja lopputestin välillä tapahtui paljon kehitystä, sillä lopputestissä sävelet terssin välein osasi enemmän kuin kaksinkertainen määrä oppilaita.

81,2 % oppilaista kokivat musiikin perusteista olleen hyötyä nuotinlukutaidon kehittymiseen. Tämä kertoo oppilaiden arvostavan musiikin perusteiden opiskelua ja korostaa hahmotusaineiden opiskelun tärkeyttä. Lähtötaso- ja lopputestien tulokset osoittivat harjoittelun tärkeyden, sillä oppilaiden nuotinluku- ja kirjoitustaidot kehittyivät lyhyessä kolmen oppitunnin jaksossa huomattavan paljon. Osa oppilaista oli unohtanut oppimansa asiat ja kertaus virkisti muistia, sekä osa oppi kokonaan uusia asioita. Tulokset osoittavat myös, että musiikin hahmotustaitojen opettajien ei tule olettaa, että oppilaiden osaaminen on tietyllä tasolla, vaan aikaisemmin opitun kertaaminen on tärkeää.

Opettajalla on suuri vastuu oppilaan motivaation kannalta. Positiivinen palaute ja kannustus ovat tärkeitä. Opettajan työhyvinvointi on oleellista, sillä se heijastuu

suoraan oppilaisiin. Yhdessä tekeminen ja vastuun jakaminen ovat oppilaille tärkeitä asioita. Opettajan on tasapainoteltava oppilaiden edistymisen ja motivaation ylläpitämisen kanssa, koska opettajan näkökulmasta tehokas opiskelu saattaa viedä oppilaan motivaation kokonaan. Ryhmäopettaja keskustelee harvoin oppilaiden kanssa kahden kesken. Tämän vuoksi ryhmäopettajan on tärkeää kerätä palautetta pitkin lukuvuotta ja mahdollisuuksien mukaan järjestää oppilaiden kanssa myös kahdenkeskisiä tuokioita. Viimeistään kuitenkin yläkouluun siirryttäessä oppilaan kanssa olisi hyvä pitää motivaatiota ylläpitävä keskustelu, jossa keskustellaan oppilaalle tärkeistä tavoitteista.

Koska musiikki on yhteydessä kielellisiin ja matemaattisiin ominaisuuksiin, oppimisvaikeudet näillä alueilla heijastuvat musiikin oppimiseen. Myös keskittymisvaikeudet vaikuttavat musiikin oppimiseen. Kaksi oppilasta oli kirjoittanut empiirisen kokeen palautteeseen lyhyesti, että eivät oppineet uutta ja asiat olivat liian vaikeita. Tällaisiin kokemuksiin olisi tärkeää saada muutos ja siksi oppilaiden perustelu olisi ollut merkittävää. Oppilaan tai vanhempien olisi tärkeää jutella hankaluuksista hahmotusaineiden opettajan kanssa jo ennen opetukseen osallistumista tai heti ongelmien ilmetessä, jotta asiaan löytyisi ratkaisu ja opettaja voisi ottaa asian paremmin huomioon opetuksessa.

Opettajien kyselyistä nousi esille tutkimusaiheen ulkopuolelta erään opettajan huoli siitä, että musiikin perusteiden opiskelu on liian raskasta ja aiheuttaa joidenkin oppilaiden kohdalla harrastuksen lopettamisen. Usein ongelmat ovat lähtöisin haastavuudesta tunnistaa ja nimetä nuotteja. Mikäli musiikin luku- ja kirjoitustaidot eivät kehity sujuviksi ja oppilas joutuu laskemaan jokaisen nuotin yksitellen, saattaa koko harrastus käydä liian raskaaksi. Tällaisten tilanteiden välttämiseksi on erittäin tärkeää, että opettajat tekevät yhteistyötä ja oppimisympäristöt tukevat toisiaan. Jos musiikin perusteiden tunneilla keskityttäisiin pelkästään omaan soittimeen ja aina vain kevennettäisiin oppisisältöjä, nousee huoli musiikkiopiston suorittaneiden musiikillisen osaamisen tulevaisuudesta. Monet oppilaat nauttivat, kun pääsevät musisoimaan eri tavoilla, esimerkiksi laulamaan, harjoittelemaan rytmikkaa tai käyttämään musiikkiteknologiaa. Havaintojeni mukaan vaikeudet pelkästään musiikin perusteissa eivät ole syynä harrastuksen lopettamiseen,

vaan vaikeuksia on myös soiton puolella. Mahtaako olla, että oppilaan on helpompaa antaa soitonopettajalle sellainen selitys? Tässä olisi aihe jatkotutkimukselle.

Musiikkiopiston kuuluu tarjota oppilaille laaja musiikillinen yleissivistys, jonka varassa harrastusta on mahdollista jatkaa aikuisena itsenäisesti tai hakeutua jatko-opintoihin. Näiden tavoitteiden saavuttamisen edellytyksenä on, että oppilas oppii lukemaan ja kirjoittamaan musiikkia sujuvasti. Musiikin hahmotusaineiden opettajien täytyy oppia ymmärtämään entistä paremmin, kuinka haastavaa oppilaille on nuotinluku- ja kirjoitustaidon oppiminen. Asioiden sisäistämiseen täytyy antaa tarpeeksi aikaa ja erilaisia harjoituksia ennen vaikeampiin sisältöihin siirtymistä. Opettajien täytyy käyttää opetuksessa sellaista käsitekieltä, jota oppilaat ymmärtävät. Jotta oppilas ymmärtää asioiden yhteyden, musiikin hahmotusaineiden opettajien ja soitonopettajien täytyisi puhua käsitteistä samoilla nimillä. Nuotinluku- ja kirjoitustaidon oppiminen vaatii sekä oppilaan motivaatiota että päämäärätietoista opetusta.

LÄHTEET

Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Aminoff, K. 2017. Mupettaako? Tampereen ammattikorkeakoulu. Musiikin ylempi tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. Tulostettu: 29.9.2019.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/137016/Aminoff_Katja.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Arene. 2018. Ammattikorkeakoulujen tutkimuseettiset ohjeet. Julkaistu 31.1.2018. Tulostettu 25.9.2019. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset.pdf?t=1526903222

Asikainen, K. 2005. Säveljonon hallinta ja musiikin teoria-aineiden oppimisvaikeudet. Sibelius-Akatemia. Sävellyksen ja musiikinteorian osasto.

Austin, J., Renwick, J. & McPherson G. 2008. Developing Motivation. Teoksessa The Child as Musician. 3. painos. Oxford: Oxford University.

Gould, E. 2011. Behind Bars. Lontoo: Faber Music.

Gordon, R., Fehd, H. & McCandliss, B. 2015. Does Music Training Enhance Literacy Skills? A Meta-Analysis. Tulostettu 8.10.2019. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2015.01777/full>

Gudmundsdottir, H. 2010. Advances in Music Reading Research. Reykjavik: University of Iceland. Tulostettu 5.10.2019. https://www.researchgate.net/publication/228515699_Advances_in_music-reading_research

Hakkarainen, E. & Hyytiäinen-Kesävuori S. 1994. Musiikin luku- ja kirjoitustaito. Metodinen opas. Helsinki: WSOY.

Hansen, D., Bernstorff, E. & Stuber, G. 2014. The Music and Literacy Connection (e-kirja). 2. painos. Lanham: Rowman & Littlefield.

Heikkilä, T. 2014. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi. Luettu 5.10.2019. <http://www.tilastollinentutkimus.fi/7.RAPORTOINTI/TutkimuksenLuotettavuus.pdf>

Hildén, S. N. d. Nuottikirjoitus. Luettu 20.8.2019. <http://www.elisanet.fi/sakari.hilden/Mt/mt1/11vmus.html>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. painos. Helsinki: Tammi.

Ilomäki, L. 2013. "Sisäisestä kuulosta" soivaan ajatteluun. Musiikkikasvatus 16 (2), 62–78. Luettu 27.9.2019. https://sites.uniarts.fi/documents/166984/205660/FJME_16_2_netiversio.pdf/9af22514-fb1e-4b41-bfc5-d29215c9fa3e

Ilomäki, L & Holkkola M. 2013. Musiikin perusteet ja muuttuva oppimiskäsitys. Teoksessa Juntunen, M., Nikkanen, H. & Westerlund, H. (toim.) Musiikkikasvat-taja. Juva: Bookwell Oy.

Juvonen A., Lehtonen, K. & Ruismäki H. 2012. Musiikki vahvistaa uskoa omaan menestymiseen myös muissa aineissa. Musiikkikasvatus 15 (1), 7–23. Luettu 27.9.2019. [https://sites.uniarts.fi/docu-ments/166984/205660/FJME_VOL15nro1_netiversio.pdf/0e684f80-ad09-4859-8468-d62faaa562f4](https://sites.uniarts.fi/documents/166984/205660/FJME_VOL15nro1_netiversio.pdf/0e684f80-ad09-4859-8468-d62faaa562f4)

Jyväskylän yliopisto. 2014. Tutkimusstrategiat. Luettu 30.9.2019. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimus-strategiat>

Karma, K. 2002. Dyslexia as a musical problem. Julkaistu 17.9.2018. Luettu 26.9.2019. [https://www.isme.org/sites/default/files/docu-ments/25%2Bworld%2Bconference%2Bproceedings_2of2.pdf](https://www.isme.org/sites/default/files/documents/25%2Bworld%2Bconference%2Bproceedings_2of2.pdf)

Löblin, J. 1982. A hangjegyírás a kezdetektől a tipográfiaig. Budapest: MEK.

Merikanto-opiston opetussuunnitelma. 2018. Musiikin laaja oppimäärä. Julkaistu 26.9.2018. Luettu 1.6.2019. <http://www.virrat.fi/client/virrat/userfiles/musiikin-opetussuunnitelma-2018.pdf>

Murtomäki, V. 2016. Notaatio eli nuottikirjoitus. Luettu 20.8.2019. http://muhi.siba.fi/xwiki/bin/view/Muhi/View?id=kesk_franko3

Paraczký, Á. 2009. Näkeekö taitava muusikko sen, minkä kuulee? Melodiadik-taatin ongelmat suomalaisessa ja unkarilaisessa taidemusiikin ammattikoulutuk-sessa. Jyväskylän yliopisto. Musiikkitiede. Väitöskirja.

Pokki, N. 2016. Prima vista -soiton harjoittelu ja opettaminen. Sibelius-Akate-mia. DocMus-tohtorikoulu. Väitöskirja. Tulostettu 16.10.2019. [https://helda.hel-sinki.fi/bitstream/handle/10138/235076/2016pokki_valmis2.pdf?se-quence=1&isAllowed=y](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/235076/2016pokki_valmis2.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Ruippo, M. 2010. Bändikamat. Julkaistu 2.2.2010. Luettu 17.9.2019. <http://ruippo.fi/mustek/bandikamat/page19/page21/page21.html>

Salakka, T. 2013. "Irti nuoteista" – johdanto nuotittomaan musisoimiseen. Teok-sessa Jordan-Kilkki, P., Kauppinen, E. & Korolainen-Viitasalo, E. (toim.). Musiik-kipedagogin käsikirja. Helsinki: Opetushallitus.

Sibelius-Akatemia. 2009. Akustiikan perusteet. Julkaistu 10/2005. Päivitetty 24.2.2009. Luettu 17.9.2019. [http://www2.siba.fi/akustiikka/in-dex.php?id=1&la=fi](http://www2.siba.fi/akustiikka/index.php?id=1&la=fi)

Sibelius-Akatemia. 2008. Musiikinteoria 1. Julkaistu 5.11.2007. Päivitetty 9.12.2008. Luettu 17.9.2019. <http://www2.siba.fi/muste1/index.php?id=1&la=fi>

Sinkkonen, J. 2013. Poikien ja tyttöjen musiikki? Teoksessa Jordan-Kilkki, P., Kauppinen, E. & Korolainen-Viitasalo, E. (toim.). Musiikkipedagogin käsikirja. Helsinki: Opetushallitus.

Stone, K. 1980. Music Notation in the Twentieth Century. London: W. W. Norton & Company.

Tuomela H., Tossavainen, T. & Juvonen, A. 2013. Musiikkiperuskoululaisten oppimismotivaatio musiikkiaineissa. Musiikkikasvatus 16 (2), 8–18. Luettu 27.9.2019. https://sites.uniarts.fi/documents/166984/205660/FJME_16_2_nettil-versio.pdf/9af22514-fb1e-4b41-bfc5-d29215c9fa3e

Tuovila, Annu. 2003. ”Mä soitan ihan omasta ilosta!” Sibelius-Akatemia. Doc-Mus – Esittävän säveltaiteen ja tutkimuksen tohtorinkoulutusyksikkö. Väitöskirja.

Turun yliopisto. 2018. Kokenut soittaja lukee nuotteja vain vähän aloittelijaa tehokkaammin – ero kuuluu silti selvästi musiikissa. Julkaistu 4.9.2018. Luettu 17.9.2019. <https://www.utu.fi/fi/Ajankohtaista/mediatiedotteet/Sivut/kokenut-soittaja-lukee-nuotteja-vain-vahan-aloittelijaa-tehokkaammin-.aspx>

Virtain kaupunki. 2019. Merikanto-opisto. Päivitetty 23.4.2019. Luettu 13.7.2019. <https://www.virrat.fi/varhaiskasvatus-ja-koulutus/merikanto-opisto/>

LIITTEET

Liite 1. Kysely instrumenttiopettajille

1 (5)

Musiikin tutkinto-ohjelma

Kysely instrumenttiopettajille

Tämä kysely on osa musiikkipedagogi (ylempi AMK) -opinnäytetyötäni Tampereen ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyö on työelämälähtöinen tutkimus- ja kehittämisprojekti, jonka aiheeksi olen valinnut oppilaiden musiikillisen osaamisen ja erityisesti nuotinlukutaidon kehittämisen musiikin hahmotusaineissa. Tutkin, mitkä seikat vaikuttavat oppijan nuotinlukutaitoon ja miten sitä voisi parantaa. Opinnäytetyöhön liittyy lisäksi syksyllä toteutettava empiirinen koe yhden musiikin perusteet-ryhmän kanssa. Työ valmistuu marraskuussa ja siitä kirjoitetaan kypsyysnäytteenä artikkeli. Vastauksia käsitellään niin, ettei yksittäistä henkilöä voi tunnistaa. Vastaan mielelläni asiaan liittyviin kysymyksiin, samoin työn ohjaaja, lehtori Mirja Kopra (mirja.kopra@tuni.fi).

Kiitos jo etukäteen vastauksistanne.

Suvi Jykelä (suvi.jykela@tuni.fi)

Taustatiedot

1. Instrumentti

- Alttoviulu
- Harmonikka
- Huilu
- Kitara
- Klarinetti
- Käyrätorvi
- Lyömäsoittimet
- Pasuuna
- Piano
- Saksofoni
- Sello
- Sähköbasso
- Sähkökitara
- Trumpetti
- Tuuba
- Viulu
- Yksinlaulu
- En halua vastata

(jatkuu)

2. Sukupuoli

- Nainen
- Mies
- En halua vastata

3. Ikä

- 20–29 vuotta
- 30–39 vuotta
- 40–49 vuotta
- 50–59 vuotta
- Yli 60 vuotta
- En halua vastata

4. Koulutus

- Opistoaste
- Ammattikorkeakoulu (alempi)
- Ammattikorkeakoulu (ylempi)
- Yliopisto
- Muu
- En halua vastata

Mikä?

5. Työuran pituus

- 0–9 vuotta
- 10–19 vuotta
- 20–29 vuotta
- 30–39 vuotta
- Yli 40 vuotta
- En halua vastata

Avoimet kysymykset

1. Onko oppilaittesi nuotinlukutaito riittävä harjoitettaviin kappaleisiin? Jos ei, niin minkälaiset asiat koet ongelmallisiksi?

2. Kuinka paljon ja millä tavalla instrumenttitunneilla käsitellään nuotteja? Kerro muutama esimerkki.

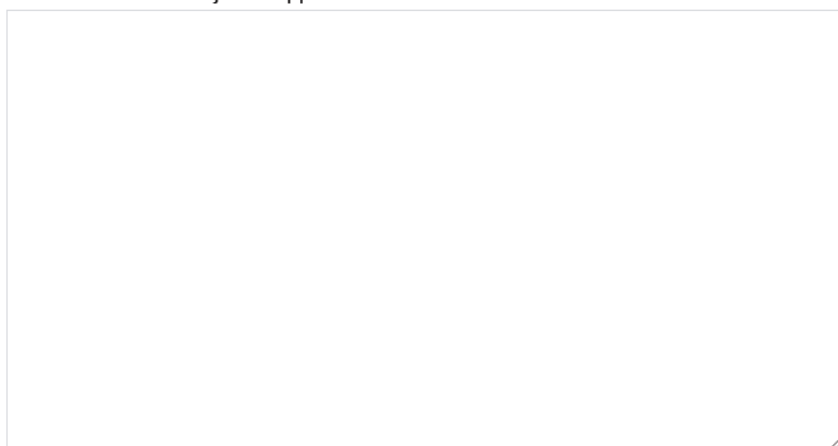
3. Millaisia keinoja käytät kartuttamaan oppilatesi nuotinlukutaitoa? Käytetäänkö nuottien lukemiseen apuna esimerkiksi värejä, numeroita, kirjaimia tai muuta?

4. Puhutaanko instrumenttitunneilla säveltaasoista niiden oikeilla nimillä (nuotin nimi + oktaaviala, esim. c1 = yksiviivainen c)? Jos ei, niin miksi?

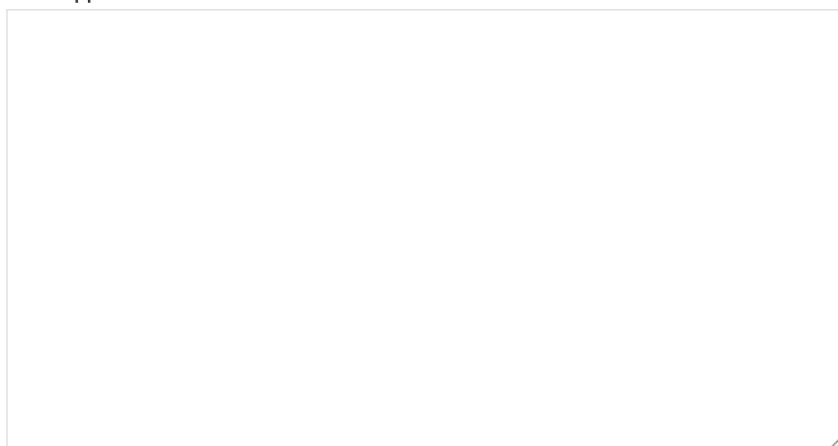

5. Soitetaanko instrumenttitunneilla korvakuulolta?

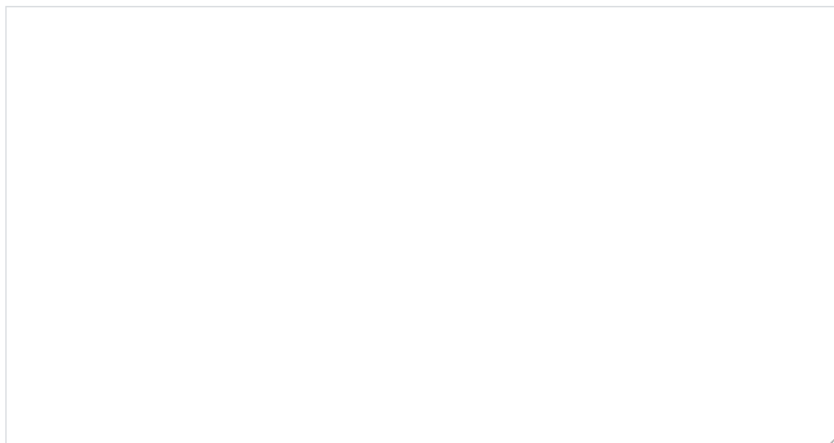
Jos soitetaan, niin millaisia kappaleita tai missä yhteydessä? Soittavatko kaikki oppilaat korvakuulolta vai vain jotkut oppilaat?

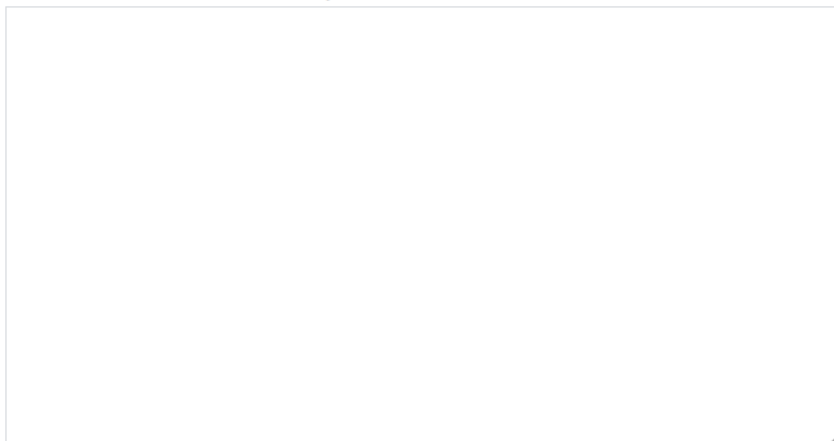
6. Onko prima vista -taito mielestäsi tärkeä? Entä ulkoa oppiminen? Miksi?

7. Oletko havainnut, että mupe-tunneista olisi apua oppilaillesi nuotinlukuun? Jos on, niin millaista? Jos ei, niin miten toivoisit asiaa lähestyttävän mupe-tunneilla?

8. Muita huomioita tai kommentteja.

Tietojen lähetys

Tallenna

Kiitos! Vastausaika on 31.5.2019 saakka.

Liite 2. Tiedote tutkimuksesta oppilaiden kotiin

Musiikin tutkinto-ohjelma

TUTKIMUS NUOTINLUKU- JA KIRJOITUSTAIDON KEHITTÄMISESTÄ

Hyvät Merikanto-opiston musiikin perusteet 4-ryhmän oppilaat ja huoltajat,

Musiikin perusteiden oppitunneilla tehdään syyskuussa musiikkipedagogi (ylempi AMK) opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus oppilaiden nuotinluku- ja kirjoitustaidon kehittämistä. Tutkimukseen liittyvät asiat ovat musiikin perusteiden oppisisältöjä. Kaikki vastaukset palautetaan nimettöminä ja tuloksia käsitellään niin, että niistä ei voi tunnistaa henkilöitä. Tutkimukseen osallistumiseen tarvitaan huoltajan lupa. Vastaan mielelläni asiaan liittyviin kysymyksiin, samoin työn ohjaaja lehtori Mirja Kopra (mirja.kopra@tuni.fi).

Suvi Jykelä (suvi.jykela@tuni.fi)

Musiikkipedagogi (AMK), Merikanto-opiston musiikin perusteiden opettaja

Palautathan oheisen lomakkeen 18.9.2019 mennessä, kiitos!

Liite 3. Suostumus- ja taustatietolomake

Musiikin tutkinto-ohjelma

Huoltaja täyttää.

Oppilas osallistuu tutkimukseen ja vastaa seuraaviin taustakysymyksiin.

Oppilas ei osallistu tutkimukseen.

Oppilas täyttää.

1. Instrumentti: _____
2. Sukupuoli: Tyttö Poika En halua vastata
3. Ikä: 11 v 12 v 13 v 14 v 15 v 16 v Muu, mikä? ____
4. Opiskeluvuosi opistossa: 3. 4. 5. 6. 7. 8. Muu, mikä? ____
5. Onko nuotinlukutaito mielestäsi tärkeä soittaessa? Kyllä Ei
6. Osaatko lukea nuotteja riittävän sujuvasti omasta mielestäsi? Kyllä En
Entä soitonopettajasi mielestä? Kyllä En En osaa sanoa
7. Käytätkö soittaessasi nuotinlukuun apuna esim. numeroita, kirjaimia tai vä-
rejä? Kyllä Mitä? _____ En
8. Soitatko mielelläsi...
prima vista? Kyllä En korvakuulolta? Kyllä En
ulkoa? Kyllä En
9. Onko nuotinluvussa haastavaa... nuotin nimeäminen? Kyllä Ei
rytmi? Kyllä Ei nuotista soittaminen? Kyllä Ei
10. Onko mupesta ollut hyötyä nuotinluvun oppimiseen? Kyllä Ei

Muita huomioita tai kommentteja voi kirjoittaa toiselle puolelle. Palautathan tämän lomakkeen 18.9.2019 mennessä Suville. Kiitos osallistumisesta!

Liite 4. Lähtötasotesti

1 (2)

LÄHTÖTASOTESTI

1. a) Kirjoita juurisävelet alhaalta ylöspäin: _____

Muistitko ulkoa? Kyllä En

b) Kirjoita juurisävelet ylhäältä alaspäin: _____

Muistitko ulkoa? Kyllä En

c) Kirjoita juurisävelet terssin välein: _____

Muistitko ulkoa? Kyllä En

2. a) Kirjoita ylennykset siinä järjestyksessä, jossa ne tulevat etumerkintään:

b) Piirrä ne viivastolle oikeille paikoilleen. Nuottiavaimen voit valita itse.

Muistitko ulkoa? Kyllä En

3. a) Kirjoita alennukset siinä järjestyksessä, jossa ne tulevat etumerkintään:

b) Piirrä ne viivastolle oikeille paikoilleen. Nuottiavaimen voit valita itse.

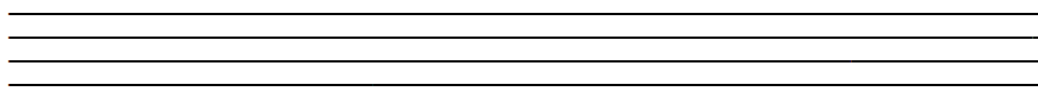
Muistitko ulkoa? Kyllä En

(jatkuu)

4. Arvioi sävelten välimatka ilman laskemista. Pelkkä intervallin numero riittää.

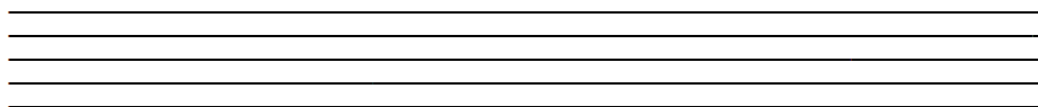
5. a) Piirrä kaikki tuntemasi nuottiavaimet viivastolle (jätä tyhjää tilaa viereen).

- b) Piirrä sävel c¹ kaikilla nuottiavaimilla.

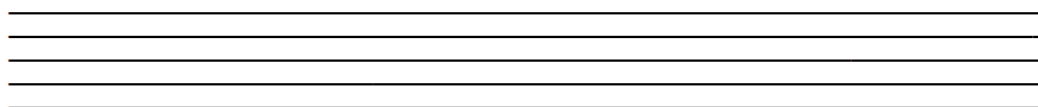
6. Piirrä kuulemasi melodiat. Kirjoita säveltasojen nimet, lähtösävel on annettu.

- a)

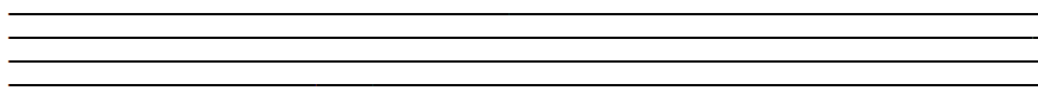
c²

- b)

a

- c)

e¹

Liite 5. Harjoitukset

1 (3)

SÄVELTASOT

Harjoitellaan sävelten nimet ylös- ja alaspäin sekuntin, terssin ja kvartin välein.

Tunnista säveltasot diskantti- eli g-avaimella ja basso- eli f-avaimella.

Kirjoita muistisääntö helpottamaan nuotinlukua. _____

Piirrä altto- eli c-avaimella viivastolle sävel c¹.

Kirjoita ylennysten ja alennusten nimet. Muistathan, että niiden paikat on määrätty nuottiviivastolla? Opettele ainakin oman soittimesi nuottiavaimella.

(jatkuu)

RYTMI

Kirjoita neljän iskun mittainen rytmi, jonka osaat soittaa.

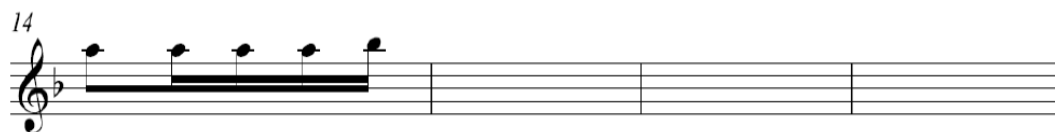
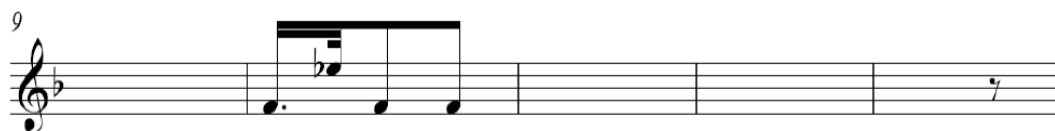
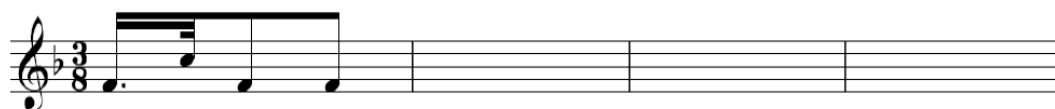
Kirjoita kuulemasi rytmit.

MELODIA

A. Vivaldi: Neljä vuodenaikaa, Syksy III osa. Kuuntele ja kuvaile tunnelmia.

Kirjoita puuttuvat tahdit.

Liite 6. Palautelomake

PALAUTE

1. Opitko säveltasoisista jotain uutta? _____

2. Mitä mieltä olit rytmiharjoituksista? _____

3. Mitä mieltä olit melodiaharjoituksista? _____

4. Oliko harjoituksista apua nuotinluku- ja kirjoitustaidon kannalta? _____

5. Muita kommentteja tai palautetta. _____

Liite 7. Lopputesti

1 (2)

LOPPUTESTI

1. a) Kirjoita juurisävelet alhaalta ylöspäin: _____

Muistitko ulkoa? Kyllä En

b) Kirjoita juurisävelet ylhäältä alaspäin: _____

Muistitko ulkoa? Kyllä En

c) Kirjoita juurisävelet terssin välein: _____

Muistitko ulkoa? Kyllä En

2. a) Kirjoita ylennykset siinä järjestyksessä, jossa ne tulevat etumerkintään:

b) Piirrä ne viivastolle oikeille paikoilleen. Nuottiavaimen voit valita itse.

Muistitko ulkoa? Kyllä En

3. a) Kirjoita alennukset siinä järjestyksessä, jossa ne tulevat etumerkintään:

b) Piirrä ne viivastolle oikeille paikoilleen. Nuottiavaimen voit valita itse.

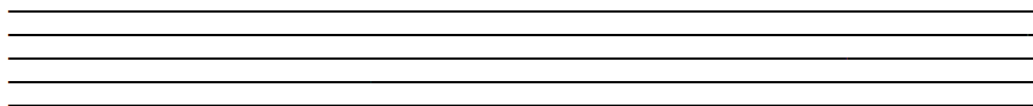
Muistitko ulkoa? Kyllä En

(jatkuu)

4. Arvioi sävelten välimatka ilman laskemista. Pelkkä intervallin numero riittää.

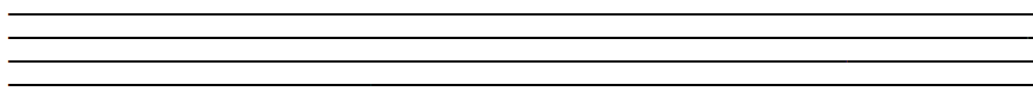
5. a) Piirrä kaikki tuntemasi nuottiavaimet viivastolle (jätä tyhjää tilaa viereen).

- b) Piirrä sävel c^1 kaikilla nuottiavaimilla.

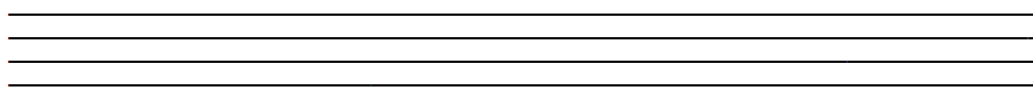
6. Piirrä kuulemasi melodiat. Kirjoita säveltasojen nimet, lähtösävel on annettu.

- a)

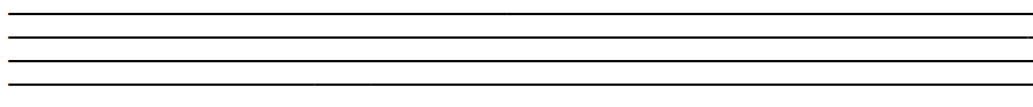
c^2

- b)

a

- c)

e^1